

MUONIO

onnellisia luonnostaan

**Lasten ja nuorten
hyvinvointisuunnitelma
2021 – 2025**

Muonion kunta

Kunnanhallitus 24.10.2022 § 231

Kunnanvaltuusto 31.10.2022 § 48

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. KUVAUS LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOISTA MUONIOSSA	5
3. VARHAISKASVATUS	16
4. PERUSOPETUS	21
5. TOINEN ASTE	25
6. NUORISOPALVELUT	28
7. KIRJASTO- JA KULTUURIPALVELUT	31
8. LIIKUNTAPALVELUT	35
9. SEURAKUNTA JA MUITA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJOITA MUONIOSSA	39
10. NEUVOLAPALVELUT	41
11. KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO	44
12. MIELENTERVEYSPALVELUT	46
13. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT	47
14. PERHEKESKUSHANKE	52
15. KOHTI TULEVAA	54

1. JOHDANTO

Lastensuojelulain 12§:n mukaisesti kunnan on joko yksin tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä sekä lastensuojelun järjestämistä ja kehittämistä koskeva suunnitelma. Tämä suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja se tulee tarkistaa vähintään neljän vuoden välein. Oleellista on myös huomioida, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tulee edellä mainitun pykälän mukaisesti huomioida kunnan talousarviota sekä -suunnitelmaa laadittaessa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman keskeisiä osa-alueita ovat lastensuojelulain 12§:n mukaisesti kuvaus lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta kunnassa, tiedot ennaltaehkäisevistä ja hyvinvointia edistävistä toimista ja palveluista, lastensuojelun tarpeesta sekä voimavaroista kunnassa, kunnan lastensuojelun palvelujärjestelmästä sekä kuvaus yhteistyön järjestämisestä eri toimijoiden välillä. Muonion kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu kevään 2022 aikana ja se esitellään kunnanvaltuustolle kesäkuussa 2022. Suunnitelman laatiminen on osittain kytketty kunnassa käynnissä olevaan perhekeskushankkeeseen ja sen edistämiseen, josta suunnitelmassa kerrotaan myöhemmin lisää, sekä kunnan laajan hyvinvointikertomuksen laadintaan.

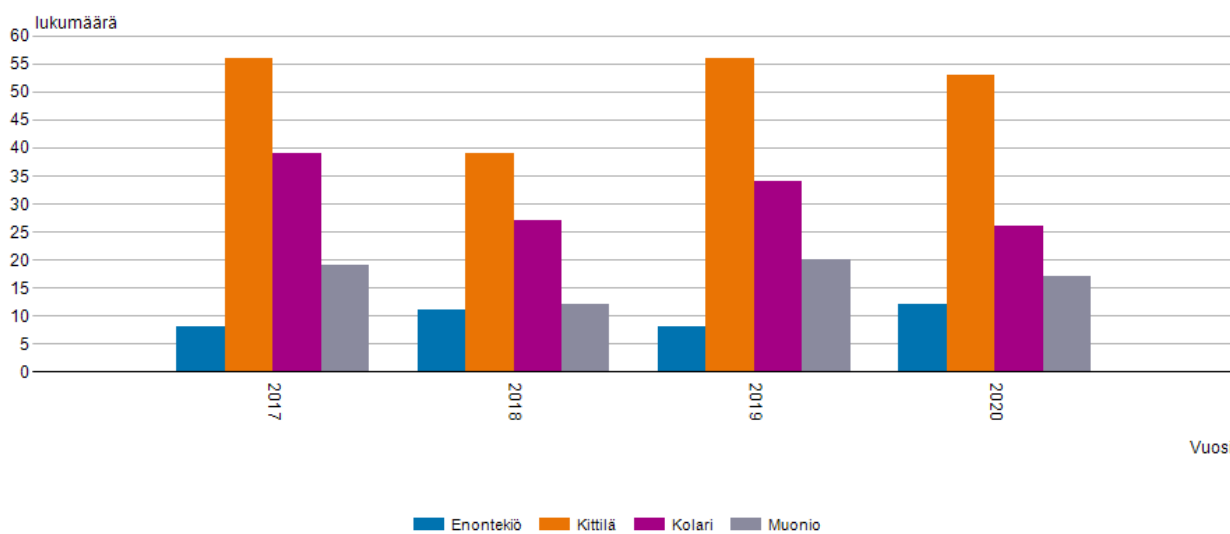
Käsillä olevan suunnitelman laatimiseen osallistunut työryhmä edustaa laajasti kunnan eri toimijoita ja kattaa niin sosiaali- kuin terveydenhuollon, sivistystoimen, varhaiskasvatuksen, nuoriso- sekä kirjasto- ja kulttuuripalvelut ja liikuntatoimen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen ovat osallistuneet terveydenhoitaja Johanna Ahjotuli, vs. kirjastonjohtaja-kulttuurisihteerin Marja Alatalo, liikuntasihteerin Pihla Jaakkola, hyvinvointikoordinaattori Anni Kettunen, varhaiskasvatusjohtaja Leena Kurki, sosiaalityöntekijä Maria Muotka, sosiaaliohjaaja Piia Niemelä, nuorisosihteerin Heidi Pouttu, vs. rehtori Priitta Pöyhtäri-Troen, vs. sivistysjohtaja Päivi Rantakokko, psykologi Anu Ruokokoski ja vt. kirkkoherra Anu Toivonen. Kunnan toimintojen ohella suunnitelmassa haluttiinkin saada esiin myös seurakunnan rooli yhtenä tärkeänä tekijänä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä. Kaiken kaikkiaan työryhmän tavoitteena on ollut suunnitelman myötä luoda kattava kuvaus ja työväline kunnan päätöksenteon tueksi, joka huomioitaisiin myös talouslastensuojelulain 12§:n velvoittamalla tavalla.

Suunnitelmaa laadittaessa keväällä 2022 ollaan tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden siirtyminen hyvinvointialueille on kiivaan valmistelun alaisena. 1.1.2023 alkaen edellä mainitut palvelut yhdessä pelastuspalveluiden sekä näitä tukevien toimien kanssa siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle. Kuntien tehtäväksi jää kuitenkin jatkossakin terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Vaikka uudistuksen valmistelu monelta osin onkin Lapin hyvinvointialueella jo pitkällä, vasta tulevaisuus tulee osoittamaan, millaiseksi yhteistyö hyvinvointialueiden ja kuntien toimijoiden välillä muodostuu. Selvää on kuitenkin, että yhteistyötä eri toimijoiden kesken tullaan tarvitsemaan jatkossakin vaikuttavan hyvinvoinnin edistämistyön toteutumiseksi ja toiveissa onkin, että tuota yhteistyötä voitaisiin tulevaisuudessakin tehdä yhtä luontevasti, kuin se nyt on Muonion kunnassa toteutunut.

2. KUVAUS LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOISTA MUONIOSSA

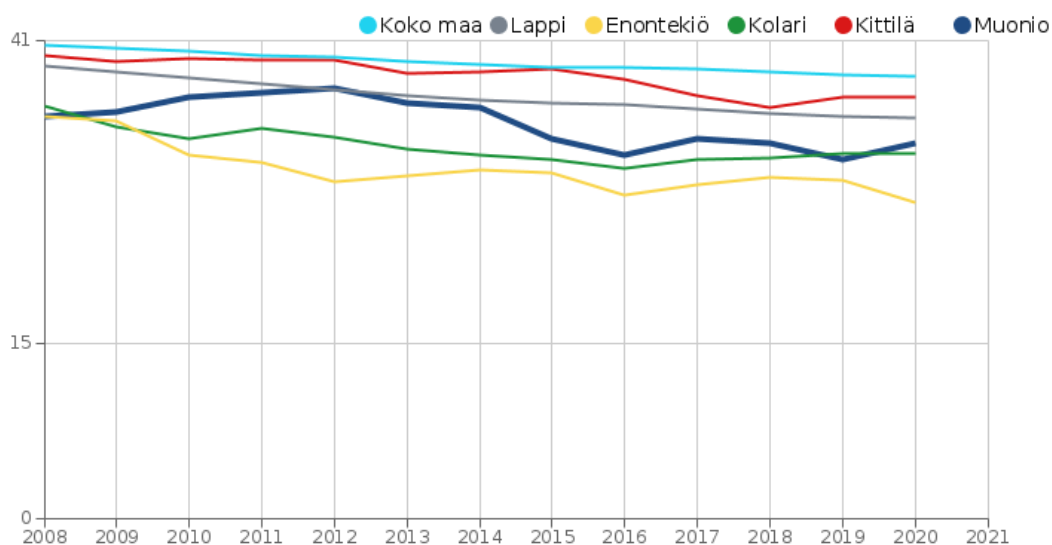
Elinolosuhteiden kuvauksen perusteella on saatavissa käsitys siitä, millaisessa ympäristössä lapset Muoniossa saavat kasvaa ja kehittyä. Kuvaus kasvuoloista on löydettävissä myös hyvinvointikoordinaattorin laatimasta kunnan laajasta hyvinvointikertomuksesta vuosille 2021-2025.

Väestönmuutokset muuttujina Alue ja Vuosi. Elävänä syntyneet.

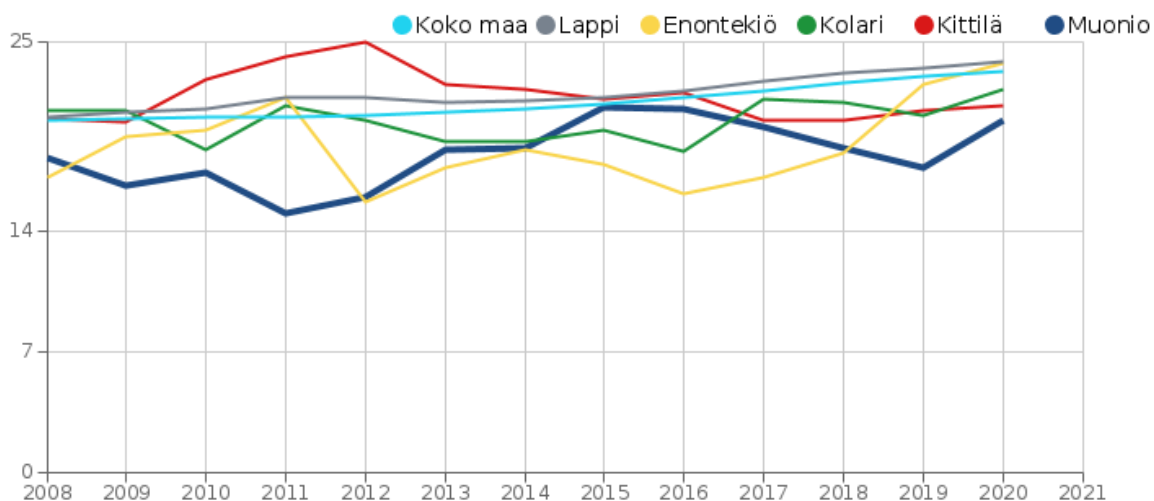

Syntyneet lapset 2017-2022 Tunturi-Lapissa. Tilastokeskus 2022.

Valtuustokauden aikana Muoniossa on syntynyt 12-20 lasta vuoden aikana. Kuvaajaa lukiessa on huomioitava, että Kittilä ja Kolari ovat asukasmäärältään Muoniota suurempia kuntia. Tilastollisesti Muoniossa on syntynyt suurin piirtein yhtä paljon lapsia asukaslukuun verrattuna kuin muualla Tunturi-Lapissa.

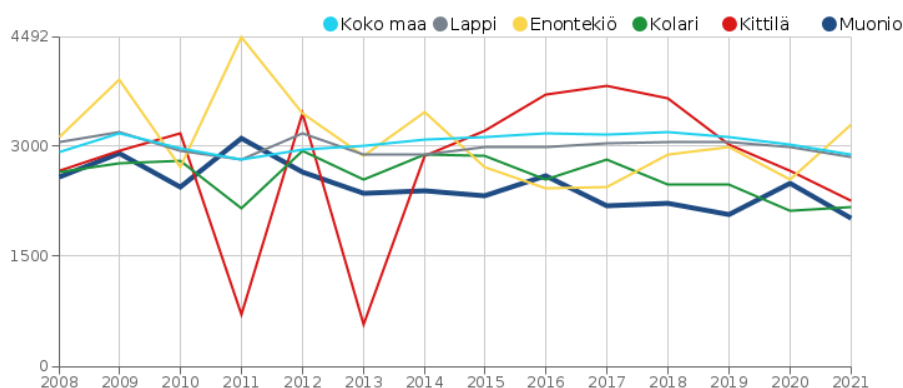
Lapsiperheet, % perheistä

Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä

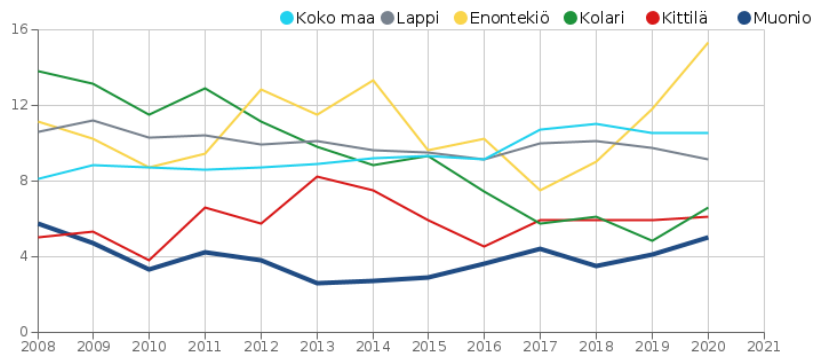
Vuonna 2020 Muonissa perheistä lapsiperheitä oli 32,2 prosenttia. Lukema on pysynyt melko samana viimeisen viiden vuoden ajan. Prosenttiarvo on hieman pienempi kuin koko Lapin alueella (34,3) ja reilusti pienempi kuin koko maan vertailuarvo 37,9. Vuonna 2020 lapsiperheistä yhden vanhemman perheitä oli 20,5 prosenttia, joka on hieman enemmän kuin valtuustokauden muina vuosina Muoniossa. Yhden vanhemman perheiden prosenttiosuus on pienempi kuin muilla vertailun alueilla (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Lappi, koko maa).

Muonion kunnassa lapsiperheiden palveluihin sisältyvät adoptioneuvonta, lapsiperheiden kodinhoitoapu, lapsiperheiden omaishoidontuki, lastensuojelu, lastenvalvojan palvelut sekä perhetyö. Palveluiden yhteyshenkilönä toimii sosiaalityöntekijä. Muoniossa adoptioneuvontaa järjestetään Pelastakaa Lapset Ry:n kautta ja neuvonta on saajalle ilmainen palvelu. Sosiaalityöntekijä myöntää perheelle maksusitoumuksen adoptioneuvontaan Pelastakaa Lapset Ry:lle. Lapsiperheiden kotihoitoapua annetaan toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella. Toimintakykyä alentavia syitä ovat sairaus, synnytys, vamma tai muu vastaavanlainen syy kuten uupumus. Myöntämisen kriteerit sekä yhteyshenkilö ovat esillä kunnan nettisivuilla. Myös omaishoidontuen myöntöperusteet löytyvät nettisivuilta. Lastensuojeluun liittyviä asioita kunnassa käsittelevät sosiaalijohtaja, sosiaalityöntekijä sekä sosiaaliohjaaja. Perheoikeudelliset palvelut (isyyden ja äitiyden selvittämisen, elatussopimusten laatimisen sekä lapsen asumista, huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat sopimukset ja olosuhdeselvitykset) järjestetään seudullisena palveluna yhteistyössä Tunturi-Lapin kuntien (Kolari, Kittilä, Muonio ja Enontekiö) ja Pellon kanssa. Muonion kunnassa perhetyöstä vastuussa on perhetyöntekijä ja toiminta on perheille maksutonta. Perhetyön piiriin ohjaututaan omatoimisesti tai mm. neuvolan, päiväkodin sekä koulun kautta. Perhetyö Muoniossa on sekä ennaltaehkäisevää että tarvittaessa yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Työskentelyllä yhdessä perheiden kanssa edistetään lapsen turvallista kasvua ja kehitystä sekä pyritään lisäämään perheen hyvinvointia ja omatoimisuutta. Tavoitteena on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen lisääminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen.

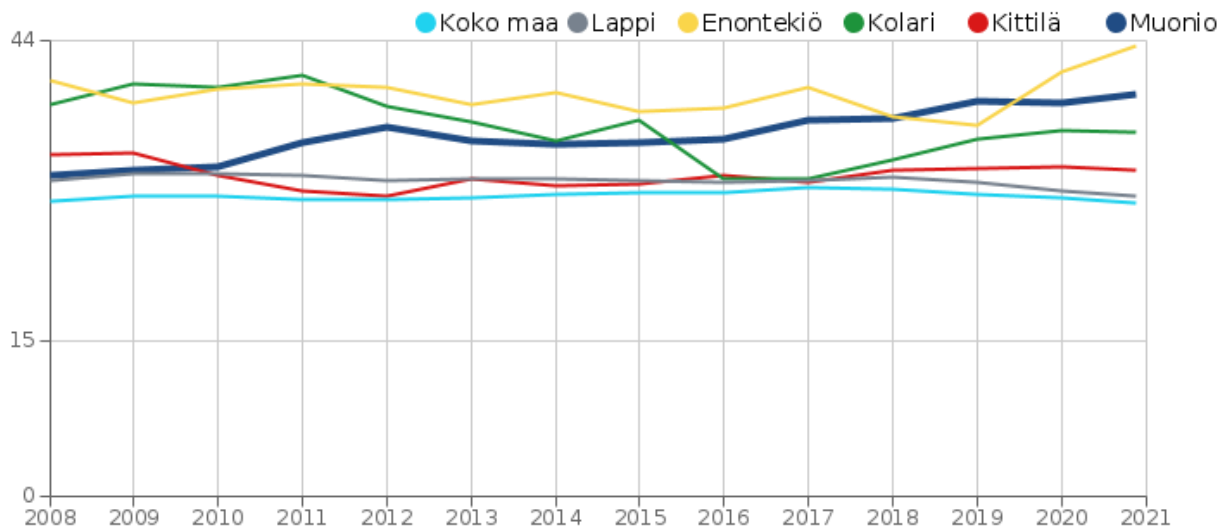
Perusterveydenhuollon lastenneuvolan käynnit yhteensä / 1 000 0 - 7-vuotiasta

Indikaattori kertoo lastenneuvolan käyntien osuuden tuhatta 0-7 –vuotiasta kohti. Lastenneuvolan käynteihin sisältyvät lastenneuvolassa tehdyt lääkärikäynnit sekä käynnit muun ammattihenkilökunnan luona. Muoniossa neuvola toimii hyvinvointikeskuksen tiloissa.

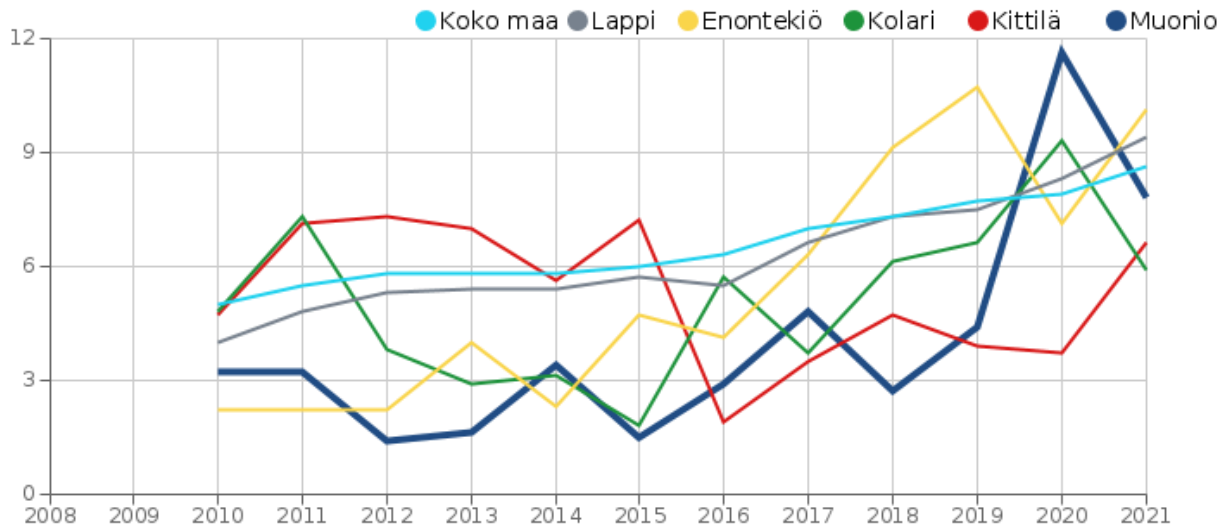
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Lapsiperheiden köyhyys voi aiheuttaa monitahoisia taloudellisia ja henkisiä haasteita jokaiselle perheenjäsenelle. Perheen köyhyys voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen oppimiskykyyn, käyttäytymiseen ja terveyteen. Lisäksi sillä voi olla vaikutuksia ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemusten lisääntymiselle. Vuonna 2020 muoniolaisista lapsiperheistä 5% sai toimeentulotukea. Lukema on pienempi, kuin muissa Tunturi-Lapin kunnissa, Lapin alueella (9,1%) ja koko maassa (10,5%).

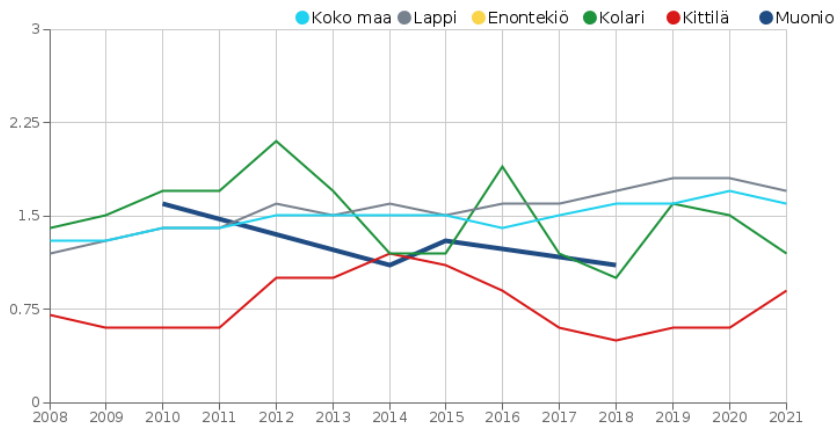
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista

Vuonna 2021 Muoniossa kaikista lapsiasuntokunnista ahtaasti asui 41 prosenttia. Luku on ollut koko valtuustokauden huomattavasti Lappia ja koko maata suurempi. Ahtaasti asuttavalla asuntokunnalla tarkoitetaan, että asuntokunnassa on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti.

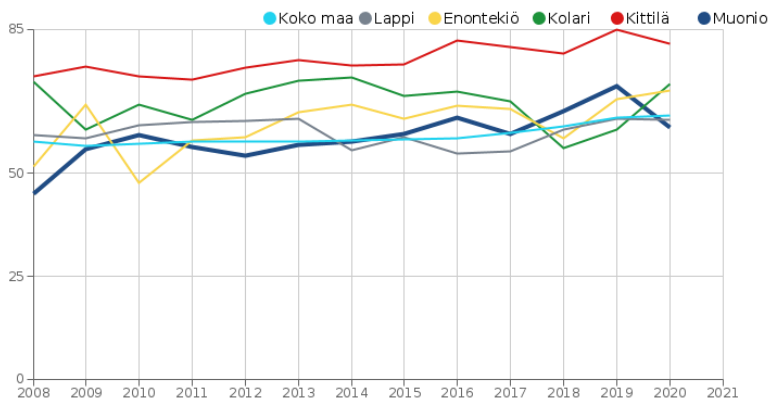
0 - 17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut huomattavan korkea vuonna 2020. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman työryhmälle tulos tuli kuitenkin hieman yllätyksenä, sillä tilanne ei ole näkynyt arkityössä. Lastensuojeluilmoitukset liittyvät todennäköisesti nuorten illanviettoihin, joita kyseisenä vuonna oli useita. Vuotuinen heilahtelu ilmoitusten määrän kohdalla on tyypillistä ja luvut voivat vaihdella reilustikin, kuten taulukko näyttää kaikkien Tunturi-Lapin kuntien kohdalla. Lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut koko maassa sekä Lapissa tasaisesti vuosien aikana. Lukumäärien kasvu ei ole missään tapauksessa positiivista, mutta toisaalta on tärkeää, että ilmoituksia tehdään ja tilanteista raportoidaan. Asiaan kiinnitetään huomiota tulevaisuudessa ja lukumääriä tarkkaillaan jatkuvasti.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä

Indikaattorin viimeisin tieto on saatavilla vuodelta 2018. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17 vuotiaiden prosenttiosuus on ollut laskussa Muoniossa.

Kaikki kunnan kustantamaan varhaiskasvatukseen osallistuneet 31.12., % 1 - 6-vuotiaista

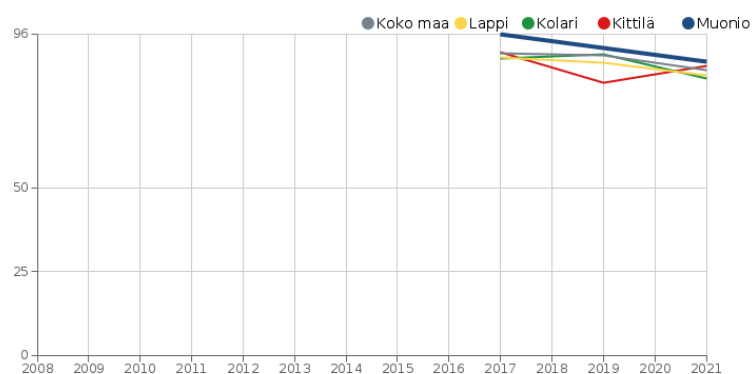
Vuonna 2020 varhaiskasvatukseen osallistui 61,1% Muoniossa asuvista 1-6 –vuotiaista. Prosenttiosuus on laskenut huomattavasti vuodesta 2019, jolloin varhaiskasvatukseen osallistui 71,2 prosenttia. Vuonna 2020 osallistumisaste oli Muoniossa kaikkia vertailukohteita pienempi. Koko maassa osallistumisaste oli 63,9% ja Lapin alueella 63%. Kittilässä prosentti oli korkein, 81,4%. Muonion kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa (VASU) keskitytään varhaiskasvatuksen toteuttamiseen liittyviin teemoihin. Suunnitelmassa sisältää arvopohdintaa ja sen tavoitteena on selkeyttää ja auttaa työntekijöitä päiväkotien, perhepäivähoidon ja esiopetuksen suunnittelussa. Lisäksi Vasua voidaan käyttää toiminnan kehittämisen apuvälineenä. Laadukas varhaiskasvatus on tärkeä tekijä lasten hyvinvoinnin edistämisessä.

Muoniossa varhaiskasvatuksen pedagogiikassa painottuvat luonto, liikunta ja leikki. Varhaiskasvatusta toteuttavat päiväkoti Tunturihelmen ryhmät Puolukka (1-3 v), Hilla (3-4 v.) Vadelma (4-5 v.), Mansikka (vuorohoitoa tarvitseville lapsille), Herukka (esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoito). Muita mahdollisuuksia ovat Perhepäivähoito hoitajan omassa kodissa, kolmi- tai neliperhehoito (harkinnanvarainen toiminta) ja lasten oma koti (harkinnanvarainen toiminta).

Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma (VASU), jota päivitetään tarvittaessa ja sen vaikuttavuus arvioidaan. Lasten vanhempien ja henkilökunnan välinen yhteistyö on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden perustana. Lisäksi yhteistyötä tehdään aktiivisesti kunnan eri toimijoiden kanssa. Yhteistyön tavoitteena on erilaisten toimintojen monipuolisuus. Lisäksi edistetään eri kohderyhmien kohtaamisia (esim. lapset ja ikääntyneet).

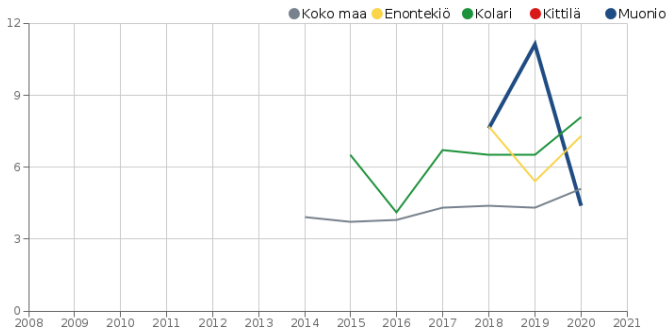
Lapset

Seuraavat lapsia ja nuoria koskevat indikaattoritiedot perustuvat kouluterveyskyselyn vastauksiin. Kouluterveyskysely tuottaa sekä maakunnallista että paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvointiin, terveyteen, koulunkäyntiin ja opiskeluun, osallisuuteen sekä avun saamiseen sekä palvelujen tarpeisiin vastaamiseen. Kouluterveyskyselyn tuloksien tulkitsemiseen liittyy kuitenkin Muonion kokoisessa kunnassa tiettyjä haasteita. Kohderyhmät ovat pieniä ja pienetkin muutokset voivat aiheuttaa isoja prosentuaalisia muutoksia tilastoihin. On myös muistettava, että pienten kohderyhmien kohdalla myös mahdollisella ryhmäpaineella voi olla isompaa kaupunkia suurempi vaikutus vastauksien jakautumiseen. Muonion yhtenäiskoulussa oppilaita oli vuonna 2021 yhteensä 268. Kouluterveyskyselyn tuloksia ei ole saatavilla toisen asteen opiskelijoilta.

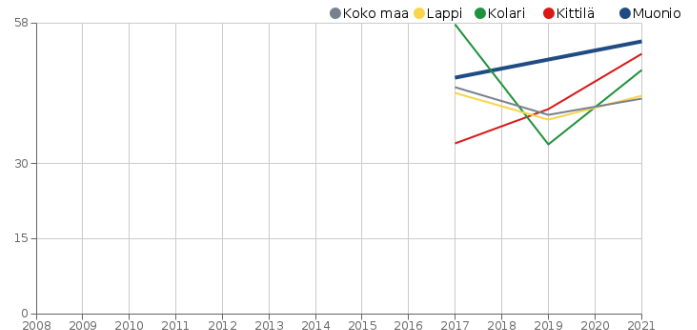

Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista

Koettu tyytyväisyys 4.-5. luokan oppilaiden keskuudessa on laskenut valtuustokauden aikana.

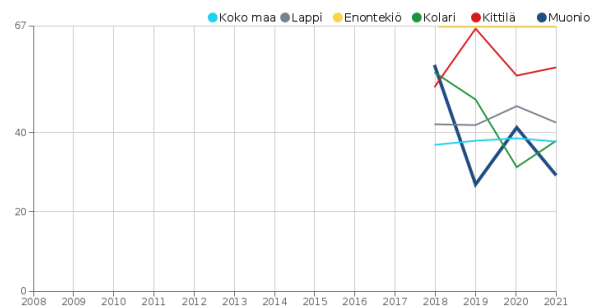
Lihavuuden yleisyys (%) 2 – 6 –vuotiailla

Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista

Lasten lihavuus taas on laskenut huomattavasti ja vähintään tunnin päivässä liikkuvien 4.-5. luokkalaisten osuus on kasvanut. Myös Move! –mittauksien perusteella 5. luokan oppilaita, joilla on heikko fyysinen toimintakyky, on aiempaa vähemmän.

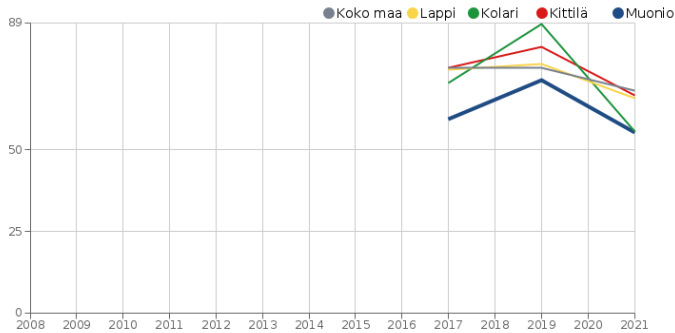
Kunta	2018	2019	2020	2021
Muonio	57.1	26.9	40.9	28.6
Koko maa	36.5	37.7	38.4	37.6
Kittilä	51.7	66.7	54.3	56.5
Kolari	55	48.6	30.8	37.5
Enontekiö	66.7			66.7
Lappi	41.9	41.9	46.6	42.4

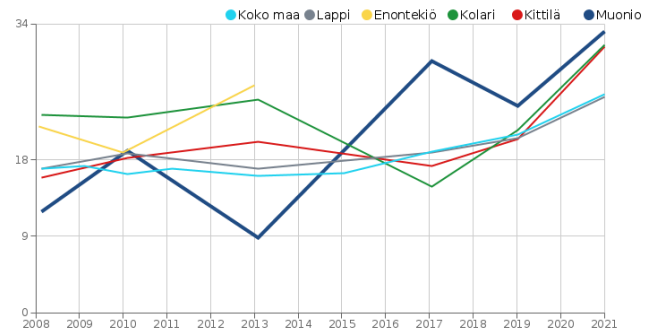
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

Varhaisnuoret

THL määrittelee nuoruusiän kolmeen kehitysvaiheeseen ja varhaisnuoriksi luokitellaan noin 12-14 vuotiaat nuoret.

*Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä,
% 8. ja 9. luokan oppilaista*

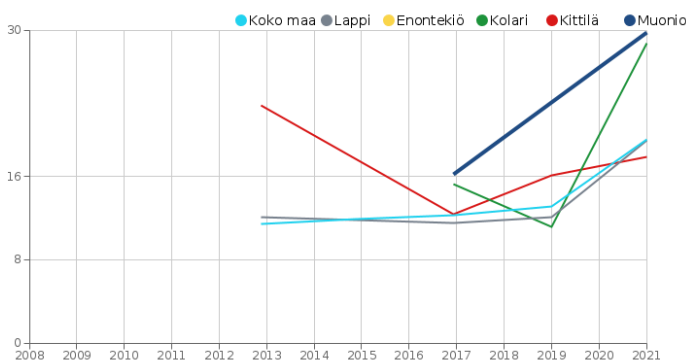

*Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai
huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista*

Koettu tyytyväisyys myös 8.-9. luokan oppilaiden keskuudessa on laskenut valtuustokauden aikana. Aiempaa suurempi osa kokee myös terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Kehityskäyrät ovat samankaltaisia myös muissa Tunturi-Lapin kunnissa, Lapin alueella yleisesti sekä koko maassa. Koronapandemian negatiiviset vaikutukset fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen ovat varsin selkeitä. Vähintään tunnin päivässä liikkuvien 8.-9. luokkalaisten osuus on pienentynyt vuodesta 2017 (21,4%) 2,6 prosenttia. Koululounaan väliin jättävien osuus on kasvanut huomattavasti vuodesta 2017 (26,8%) vuoteen 2021 (37,5%). Tulosta pohdittiin monesta näkökulmasta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman työryhmän kanssa, sillä kouluruokailua on kehitetty paljon Muoniossa viimeisen parin vuoden aikana ja laatu on kohentunut. Yhdeksi prosenttiosuuden kasvun syyksi pohdittiin ruokailuhetken jakaantumista eri puolille koulua etäisyyksien pitämiseksi, jonka lisäksi esiin nostettiin erilaisia ahdistuneisuuden yleistymiseen liittyviä näkökulmia.

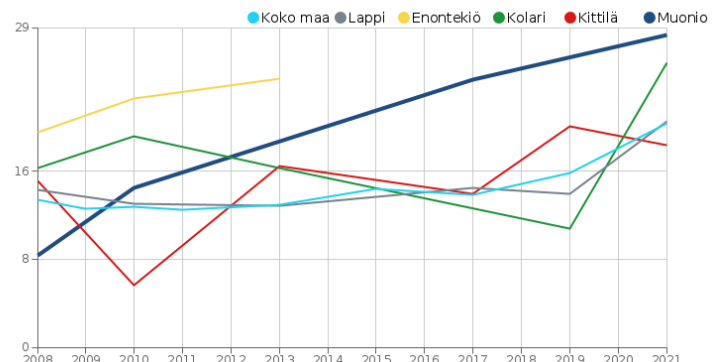
Ylipainoisten osuus 8.-9. luokan oppilaista on laskenut Muoniossa viimeisimmän kouluterveyskyselyn tulosten mukaan. Lapissa sekä koko maassa ylipainoisten osuus on noussut tasaisesti viimeisten vuosien aikana.

Kouluterveyskyselyn perusteella aiempaa useammalla 8.-9. luokan oppilaalla on keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa. Samanlaisia kokemuksia on myös muualla Tunturi-Lapissa, Lapissa sekä koko maan tasolla. Myös yksinäisyys on lisääntynyt huomattavasti, todennäköisesti koronapandemian seurauksesta. 8.-9. luokkalaisten kokevat myös kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta huomattavasti aiempaa useammin, sillä vuonna 2017 prosenttiosuus oli 16,2 ja vuonna 2020 lähes 30 prosenttia. Myös koulu-uupumus on lisääntynyt, sillä yli 28,3 prosenttia ikäryhmän vastaajista koki uupumusta koulussa.

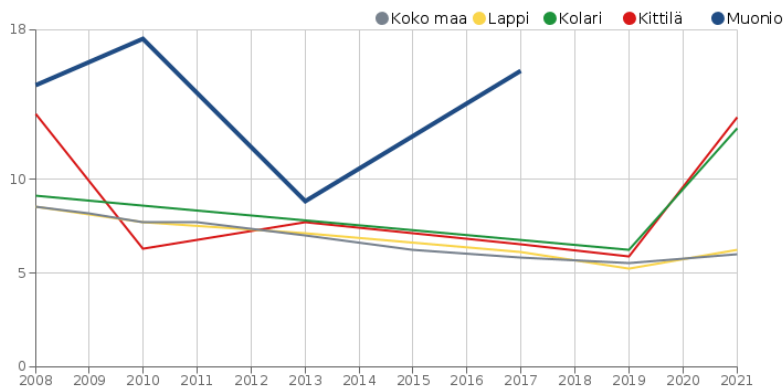
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus,

% 8. ja 9. luokan oppilaista

Koulu-uupumus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Kouluissa tai koulumatkalla lukuvuoden aikana 8.-9. luokan oppilaille tapahtuneet tapaturmat olivat kasvaneet hieman, mutta eivät merkittävästi. Oppilaitosten fyysisten työolojen koettiin häiritsevän opiskelua huomattavasti aiempaa vähemmän, sillä prosenttiosuus oli laskenut lähes 15 prosenttia. Kyselyn perusteella Muoniossa oppilaitosten fyysiset työolot häiritsivät opiskelua huomattavasti vähemmän (11,9%), kuin muilla vertailualueilla (koko maa 20,5%, Lappi 18,2%).

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa,

% 8. ja 9. luokan oppilaista

Indikaattorin perusteella koulukiusaaminen on lisääntynyt sekä Tunturi-Lapin kunnissa, koko maassa, että Lapin alueella. Muonion viimeisin saatavilla oleva tieto on vuodelta 2017, jolloin 15,8 prosenttia kouluterveyskyselyyn vastanneista 8. ja 9. luokan oppilaista koki kiusaamista vähintään kerran viikossa. Nuorisovaltuusto nosti yhdeksi tärkeäksi teemaksi koulukiusaamiseen puuttumisen hyvinvointia edistäviä toimenpiteitä mietittäessä.

3. VARHAISKASVATUS

”Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Varhaiskasvatustlain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;*
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;*
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;*
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;*
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;*
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;*
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmetytä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;*

- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut

”Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustlain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.”

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Muonion kunnassa järjestetään varhaiskasvatusta Päiväkoti Tunturihelmessä ja perhepäivähoitona hoitajan omassa kodissa.

Päiväkodissa on neljä lapsiryhmää, joista yhdessä on myös vuorohoitoa. Perhepäivähoitajia on tällä hetkellä yksi. Harkinnanvaraisesti järjestettäviä toimintoja ovat kolmi- tai neli-perhehoito tai hoito lasten omassa kodissa. Lisäksi on esikoululaisten ja 1-2 luokkalaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan, mikä toimii esiopetustiloissa perusopetuksen yhteydessä.

Varhaiskasvatuspalvelut ovat keskittyneet Muonion kunnan kirkonkylän alueelle. Lapsiperheille pyritään tarjoamaan palveluja erilaisia varhaiskasvatusratkaisuja.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

”Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.”
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022) Lasten huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä päivittäisissä kohtaamisissa, yhteisissä kasvatustilaisuuksissa sekä varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä. Lasten, huoltajien ja varhaiskasvattajien vuorovaikutus on kaiken hoito-, kasvatusta- ja opetuksen perusta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

”Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa.”
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (VASU) yhdessä lapsen huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Tarvittaessa suunnitelmaan kirjataan myös lapsen lääkehoidosta sovitut asiat eli tehdään lääkehoitosuunnitelma.

Lapsen tuki

”Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Monialainen yhteistyö

”Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä mm. lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022)

Verkostoyhteistyöstä sovitaan lasten tarpeiden vaatimalla tavalla kaikkien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevien toimijoiden kanssa. Tavallisimmat yhteistyötahot ovat neuvola, psykologi, puheterapeutti, toimintaterapeutti, LKS, koulu, seurakunta, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä. Varhaiskasvatuksen monialainen yhteistyöryhmä (Varka), kokoontuu neljä kertaa vuodessa, johon osallistuu varhaiskasvatuksen opettajat, neuvolan terveydenhoitaja, psykologi ja puheterapeutti sekä tarpeen mukaan sosiaalityöntekijä.

Varhaiskasvatuksesta perusopetukseen

”Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle.

(Varhaiskasvatuksen perusteet 2022)

Muoniossa esiopetus on perusopetuksen alaista toimintaa. Esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus toteutetaan yhdessä perusopetuksen AP/IP –toiminnan kanssa esiopetuksen tiloissa. Varhaiskasvatus ja esiopetus tekevät kiinteästi yhteistyötä, jotta lapsen oppimaan oppimista ja oppimisvalmiuksia voidaan paremmin tukea ja että esiopetukseen siirtyminen olisi mahdollisimman sujuvaa. Esiopetukseen siirtyvien lasten siirtopalaverit ovat keväisin.

4. PERUSOPETUS

Muonion yhtenäiskoulun oppilasmäärä on 262 (sis. 0.-9.luokat, tilanne kevät 2022), joista koulukuljetuksessa on noin puolet. Perusopetuksessa työskentelee rehtorin ja toimistosihteerin (80%) lisäksi 23 luokan- tai aineenopettajaa, kaksi esikouluopettajaa, kaksi laaja-alaista erityisopettajaa, yksi erityisluokanopettaja syksystä 2022 alkaen, seitsemän koulunkäynninohjaajaa, kouluterveydenhoitaja (80%) ja koulukuraattori (20%). Psykologin palveluja on mahdollista saada perusterveydenhuollon psykologilta. Osa-aikainen koulunuorisotyöntekijä (toiminta mm. läksyparkki, välitunnit, tunneilla ja teemapäivissä mukana) on palkattu hankerahoituksella vuoden 2022 loppuun yhteistyössä nuorisopalvelujen kanssa.

Perusopetuslain, -asetuksen ja koulun opetussuunnitelman määrittelemät tehtävät koulussa toteutetaan luokanopettajien antamana luokkaopetuksena sekä eri oppiaineiden opettajien antamana aineenopetuksena, oppilaanohjaajan antamana oppilaanohjauksena sekä erityisopettajien antamana erityisopetuksena.

Tehostettua tai erityistä **tukea** tarvitsevien oppilaiden määrä on noin 17 % kaikista perusopetuksen oppilaista. Koulun kolmiportainen tuen kuvaus (yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki) ja tukitoiminnan järjestelyt löytyvät opetussuunnitelmassa.

Perusopetus tekee tiivistä **yhteistyötä** huoltajien (yhteydenpito, vanhempainvartit, vanhempainillat, vanhempainyhdistys) lisäksi eri sidosryhmien kanssa niin sivistyspalvelujen sisällä kuin ulkopuolella (mm. liikuntapalvelujen, varhaiskasvatuksen, kouluterveydenhuollon, seurakunnan sekä muiden koulun ulkopuolisten tahojen kanssa). Yhteistyö tukee koulun tavoitteita ja koulutyötä.

Koulutyön vastapainona koulu pyrkii ohjaamaan oppilaita kestävien **harrastusten** pariin pitämällä yllä erilaisia **kerhotoimintoja** sekä osallistumaan koulun kulttuuritapahtumiin, juhliin ja retkiin. Oppilaita tuetaan myös järjestämään yhteisöllistä toimintaan (esim. 9.lk teemapäivät). Valinnaisaineina tarjotaan kursseja, jotka nousevat nuorten kiinnostusten kohteista ja vastaavat heidän tarpeisiin. Perusopetus järjestää kerhotoimintaa Opetushallituksen hankerahoituksen turvin luokille 1-6. Kerhoista järjestetään kuljetukset kotiin, jotta pitkät välimatkat eivät olisi este kerhoihin osallistumiselle. Lisäksi oppilailla on mahdollisuus osallistua **#suomenmalli** – harrastustoimintahankkeen harrastustoimintaan koulunpäivän yhteydessä.

Aktiivisen oppilaan roolia vahvistetaan tukemalla **oppilaskuntatoimintaa**. Kaikki koulun oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan, jonka toiminnasta vastaa oppilaskunnan hallitus. Hallitustoiminnan tavoitteena on ohjata oppilaat keskinäiseen yhteistyöhön yli luokkarajojen. Tavoitteena on edelleen herättää kiinnostusta oman koulun kehittämistä kohtaan ja lisätä oppilaiden ja henkilökunnan yhteistyötä. Rehtori ja opettajakunta kuulevat hallituksen mielipiteitä eri asioissa. Hallitus tekee ehdotuksia kouluviihtyvyyden parantamiseksi, esim. erilaiset tapahtumat, välituntien vietto jne.

Peruskoulussa toimitaan KiVa koulu -ohjelman mukaan. OPS 2016 mukaista **kiusaamisen vastaista toimintamallia** jalkautetaan koulun arkeen. Kiusaamistapausten käsittelyn toimintamallia on kehitetty oppilashuoltoryhmässä.

Yhtenäiskoulua **kehitetään** oppilaan näkökulmasta erityisesti huomioiden mm. yhteisöllisyys ja tapakasvatus, koulukiusaamisen ennaltaehkäiseminen, osallistaminen myönteisen työskentelyilmapiirin luomiseksi, oppilaskunnan toiminta ja tukioppilastoiminta.

Perusopetuksen **arvopohjana** ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

Perusopetus antaa oppilaille perustiedot ja – taidot sekä tukee oppilaan monipuolista kasvua, jotta hänestä kehittyisi rehellinen, erilaisuutta hyväksyvä, vastuuntuntoinen ja sekä itseään että muita arvostava nuori. Perusopetus huomioi arvoissaan ja tavoitteissaan kuntastrategian tavoitteet.

Koulumme toimintaa kuvaa periaate, jonka mukaan koulussa vallitsee hyvä työrauha, mutta sen lisäksi oppilas on vastuullinen ja aktiivinen jäsen työyhteisössä ja sen ulkopuolella. Kun oppilaalle annetaan vastuuta, hänen on helpompi sitoutua kouluyhteisön sääntöihin ja normeihin. Hyvä työrauha ja myönteinen, ahkeraan opiskeluun kannustava kouluilmasto muodostavat perustan koulussa viihtymiselle ja tulokselliselle toiminnalle. Työrauhan saavuttamiseen pyritään koulun yhteisillä toimintaohjeilla, yhteisillä pelisäännöillä ja käyttäytymisnormeilla. Koulun yhteisön muodostavat oppilaat ja koko henkilöstö.

Koulumme **toimintakulttuuriin** kuuluvat mm. erilaiset teemapäivät, retkeily lähimaastossa, opintoretket, työelämään tutustuminen, toiminta pelastussuunnitelman mukaan, järjestyssääntöjen noudattaminen, vanhempainillat ja muu kodin ja koulun yhteistyö, yhteistyö kansalaisjärjestöjen kanssa sekä koulun juhlat ja tapahtumat.

Oppilashuolto on kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu koulu yhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla. Yhteistyön perustana voi olla yhteisöllinen tai yksilöllinen tarve. Yhteistyön avulla tarjotaan oppilaan tarvitsema tuki ja tuetaan oppilasta kehitykseen ja mielenterveyteen liittyvissä vaikeuksissa. Samoin menetellään moniammatillisesti ja mahdollisimman varhain tilanteeseen reagoiden, kun oppilaalla on tuen tarve elämäntilanteisiin liittyvissä erilaisissa vaikeuksissa.

Kuraattori on läsnä koulun arjessa mahdollisuuksien mukaan (välituntisin ja teemapäivisin) ja on oppilaiden saavutettavissa matalalla kynnyksellä.

Kouluterveydenhuollon palveluihin on oppilailla mahdollisuus päästä lähes päivittäin koulupäivän aikana kouluterveydenhoitajan ja tarvittaessa koululääkärin vastaanotolle (kerran kuukaudessa). Terveyskeskuksen hammaslääkäri kutsuu oppilaat koulun aikana säännöllisiin hammastarkastuksiin ja tarvittaessa hoitoon.

Peruskoulun **oppilashuoltosuunnitelma** on kuvattu yksityiskohtaisesti opetussuunnitelman kohdassa oppilashuolto. Opetuksen järjestäjä asettaa opiskelu huollon ohjausryhmän ja koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti kerran kuukaudessa ja tarvittaessa useammin. Koulukohtaista oppilashuoltoryhmää johtaa rehtori ja ryhmään kuuluvat rehtorin lisäksi psykologi, kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori sekä erityisopettajat. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Oppilashuollon asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu.

Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää. Tarvittaessa ryhmään voidaan kutsua muita asiantuntijoita, kuten perhetyöntekijä tai lääkäri.

Oppilashuoltoryhmän työnä on käsitellä ja ennalta ehkäistä oppilaiden oppimis- ja sopeutumisvaikeuksia. Oppilashuoltoryhmässä voidaan käsitellä oppilaiden, luokkien tai kouluyhteisön ongelmia ja asioita. Oppilashuoltoryhmän tapaamiseen voidaan kutsua oppilaan opettajan/opettajien lisäksi asiantuntijoita ja oppilaan huoltaja.

Oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuollolla edistetään oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä, edistetään välittämisen ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria kouluyhteisössä sekä pyritään varmistamaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Oppilashuollon avulla pyritään ehkäisemään ja tunnistamaan oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia sekä muita ongelmia riittävän ajoissa ja puuttumaan niihin. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää työyhteisön hyvinvointia. Oppilashuollolla tuetaan yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilyttämistä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa. Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan kokonaisuuden. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista.

5. TOINEN ASTE

Muonion lukio on lähilukio, jonka keskeisenä tavoitteena on opiskelijalähtöinen, hyvä lukiokoulutus ja jatko-opintomahdollisuudet ja -valmiudet. Lisäksi lukio tarjoaa hyvät mahdollisuudet lumiurheiluun. Samoissa tiloissa toimii Ammattiopisto Lappian toimipiste, joka tarjoaa toisen asteen ammatillista opetusta.

Muonion lukion oppilasmäärä on noin 40 opiskelijaa (lukuvuonna 2021-22 45 opiskelijaa). Osa opiskelijoista on koulukuljetusten piirissä ja osa asuu Ammattiopisto Lappian asuntolassa. Ryhmissä voi opiskella AO Lappiassa kirjoilla olevia yhdistelmäutkintoa suorittavia opiskelijoita (lukuvuonna 2021-22 kaksi opiskelijaa). Muonion lukiossa voi myös opiskella jakso-opiskelijoina myös hiihtourheilijoita muista lukioista (lukuvuonna 2021-22 kaksi opiskelijaa).

Muonion lukion Snowcollege toiminta sisältää mahdollisuuden opiskelijalle osallistua Freeride- eli vapaalaskuvalmennukseen tai keskittyä lukion ohella hiihtolajien kilpaurheiluun (lukuvuonna 2021-22 6 vapaalasku- ja yksi hiihtosuunnistusopiskelija).

Opiskelijoita rohkaistaan koulun toiminnan suunnitteluun ja koulun kehittämiseen. Pääosin kehittämistyössä tehdään yhteistyötä lukion **opiskelijakunnan** kanssa. Opiskelijat voivat myös vaikuttaa oman koulunsa fyysiseen ympäristöön käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Ryhmäytymistä toteutetaan yhteistyössä nuorisotoimen kanssa. Yhteistyö nuorisotoimen kanssa on tiivistä. Lukion opiskelijoilla on mahdollisuus toimia **nuorisovaltuutettuna** kunnassa. Nuorisotyöntekijä on tavattavissa viikoittain lukiolla ja ammattiopistolla ennalta sovittuna aikana.

Opiskeluhoolto on kaikkien koulussa työskentelevien tehtävä. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla. Lukion käytössä on yhteinen **terveydenhoitaja** yhtenäiskoulun kanssa, jonka työpiste on yhtenäiskoululla. Koulukuraattori on tavattavissa hyvinvointikeskuksella. Lisäksi kuraattori jalkautuu viikoittain lukiolle ja ammattikoululle ennalta sovittuna aikana. **Psykologin palvelut** ovat saatavilla Muonion hyvinvointikeskuksen kautta. Opiskelijahuollon palvelut ovat helposti saatavilla lain edellyttämässä määrääjässä. Opetuksen järjestäjä asettaa opiskeluhoollon ohjausryhmän ja lukion opiskeluhooltoryhmän. Opiskeluhooltoryhmä on yhteinen Ammattiopisto Lappian Muonion toimipaikan kanssa, koska opiskelijat ovat samalla kampuksella osittain samoissa opinnoissa. Yksittäistä opiskelijaa koskevat asiat koskevat asiat käsitellään opiskelijan toiveiden pohjalta koottavassa asiantuntijaryhmässä.

Opiskeluhoultoryhmä on monialainen ja se kokoonpano on kuraattori, terveydenhoitaja, erityisopettaja, etsivän nuorisotyön edustaja, lukion rehtori ja Lappian toimipaikkapäällikkö sekä oppilaitoksen henkilökunnan edustaja.

Pienessä oppilaitoksessa koulun sisäinen vuorovaikutus on helppoa ja kaikki tuntevat toisensa. Kirjallinen viestintäväline on Wilma. Terveyttä edistetään tukemalla opiskelijan terveitä elämäntapoja, koulu on savuton ja koulun ruoka on monipuolista ja ravitsemissuosituksia täyttävää.

Lukion **turvallisuussuunnitelmassa** on ohjeet toiminnasta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa. Oppilaitoksen henkilökunta puuttuu heti, jos huomataan väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää. Tarvittaessa neuvotellaan viranomaisten kanssa. Vastuu koulun toimintatavasta ja vastuullisuudesta on koko henkilöstöllä. Opiskelijoista kannetaan aitoa vastuuta ja epäkohtiin puututaan rohkeasti. Opiskelijoita rohkaistaan ja kannustetaan kertomaan mahdollisista vaikeuksista. Nuorisotoimen ja etsivän nuorisotyön työntekijät vierailevat säännöllisesti oppilaitoksella. Toiminnassa pyritään ongelmien varhaiseen puuttumiseen. Lukion turvallisuussuunnittelussa huomioidaan tapaturmien ja onnettomuuksien mahdollisuus sekä kiusaamisen ja häiritsemisen estäminen. Oppilaitoksen kriisisuunnitelma on osana turvallisuussuunnitelmaa. **Opiskeluhoollon asiantuntijaryhmä** kootaan yksittäisen opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoonpano määräytyy opiskelijan toiveiden pohjalta. Ryhmänohjaaja, opo, rehtori tai aineenopettaja voi ohjata opiskelijan myös suoraan tarvittavan yksittäisen palvelun piiriin, esimerkiksi erityisopettajalle. **Erityisopetuksen** palveluissa tehdään yhteistyötä Ammattiopisto Lappian kanssa.

Pyritään **aktiiviseen vuorovaikutukseen vanhempien ja huoltajien kanssa**. Vanhempainilta järjestetään vuosittain. Pääasiallinen tiedottamisen väline on Wilma. Muonion kouluilla on yhteinen vanhempainyhdistys.

Sivistystoimi on saanut Leader-rahoituksen lumi-, luonto ja eräpainoitteisen lukio-opetuksen suunnitteluun. Tarkoituksena on luoda raamit, joiden sisällä Muonion lukion opiskelijat voivat osana opintojaan kehittää luonnossa liikkumiseen, eränkävyn ja kilpaurheiluun liittyvää osaamistaan. Oman harrastuksen ja/tai tavoitteellisen urheilun sisällyttäminen lukio-opintoihin motivoi opiskelijaa opinnoissaan. Yhdessä tekeminen ja ryhmään kuuluminen lisää psyykkistä hyvinvointia. Se, että osa opiskelusta tapahtuu ulkona luonnossa, tuo myös luonnon hyvinvointivaikutukset

opiskelijoiden arkeen. Suunnitteluhankkeen aikana on tarkoitus hankkeeseen palkattavan projektipäällikön johdolla kartoittaa yhdessä nuorten ja sidosryhmien kanssa, minkälaista luontoliikuntaan, eränkäyntiin ja kilpaurheiluun liittyvää toimintaa olisi tarkoituksenmukaista järjestää osana lukio-opintoja. Hankkeen aikana projektityöntekijä suunnittelee kartoittaa tarpeen, suunnittelee toteutettavat kurssit ja toteuttamistavan niin, että toiminta voi alkaa hankkeen loputtua.

6. NUORISOPALVELUT

Nuorisolain (1285/2016) 8 § määrittää, että nuorisotyö ja –politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. “Toteuttaessaan nuorisolain 2 §:n tavoitteita ja lähtökohtia kunnan tulee paikalliset olosuhteet huomioon ottaen luoda edellytyksiä nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. Kunnan tulee 1 momentissa tarkoitettua tehtävää hoitaessaan olla tarpeen mukaan yhteistyössä muiden nuorille palveluja tuottavien viranomaisten sekä nuorten, heidän perheidensä, nuorisolan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorisotyötä tekevien tahojen kanssa.” (Nuorisolaki 8 §, Kunnan vastuu)

Muonion kunnan nuorisopalveluiden päätehtävä on tuottaa laadukkaita nuorisopalveluita kaikille paikkakuntalaisille lapsille ja nuorille. Nuorisopalveluiden kohderyhmää ovat kaikki alle 29-vuotiaat kuntalaiset (Nuorisolaki 3 §, Määritelmät). Tehtävänä on toimia lasten ja nuorten kasvattajana koulun ja kodin kanssa tiiviissä yhteistyössä. Nuorisopalvelut toteuttavat avoimia ja ohjattuja vapaa-ajan toimintoja hyödyntäen moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Muonion kunnan nuorten monialainen ohjaus- ja palveluverkosto on perustettu syksyllä 2013 ja se toimii säännöllisesti kunnanhallituksen asettamana. Nuorisolain 9 § määrittää monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston tarkoitus ja tehtävät.

Nuorisopalvelut järjestää Muoniossa lapsille ja nuorille erilaisia harrastusmahdollisuuksia, leirejä ja tapahtumia ympäri vuoden sekä tarjoaa tilat yhdessä olemiseen. Tavoitetuin perusnuorisotyön muoto on avoimet nuortenillat, joita järjestetään keskimäärin kolme kertaa viikossa Nuorisotila Tippalan tiloissa. Avoimissa nuortenilloissa on kävijäkertoja vuosittain noin 3500. Nuorisopalveluiden tehtäväalueesta vastaa nuorisosihteeri ja toimipaikka sijaitsee nuorisotila Tippalassa osoitteessa Pirkantie 2, 99300 Muonio.

Nuorisopalveluiden toimintaa ohjaa nuorisolaki, valtion nuorisotyön- ja politiikan ohjelma (VANUPO), kuntalaki, nuorisotyön ammattieettiset ohjeistukset, lappilaisen nuorisotyön perussuunnitelma (laadittu yhteistyössä 18 Lapin kunnan kesken LappiNYT-hankkeessa vuosina 2018-2020) sekä kunnan omat strategiat, suunnitelmat ja ohjeistukset.

Hankkeet

Muonion kunnan nuorisopalveluiden toimintaa rahoitetaan vuosittain noin 25 prosenttisesti valtionavustuksien tarjoamalla rahoituksella. Yksi pitkäaikaisimmista hankkeista nuorisopalveluissa on etsivä nuorisotyö –hanke, joka on toiminut Muoniossa yhtäjaksoisesti vuodesta 2011 lähtien. Hankkeessa toimii 100% työntekijä, joka vastaa erityisnuorisotyön toteuttamisesta Muonion kunnassa. Toimintaa ohjaa nuorisolain 10-12 §: ”Tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.” Etsivä nuorisotyöntekijällä on Muoniossa vuosittain noin 20-30 asiakasta.

Koronapandemian seurauksena Muoniossa alkoi aluehallintoviraston tarjoamalla erityisavustuksella vuonna 2021 koulunuorisotyö –hanke, jossa toimii 65,4% työntekijä. Koulunuorisotyöntekijä on päivittäin läsnä yhtenäiskoulun arjessa ja vastaa 5-9 –luokkalaisille tarjottavasta nuorisotyöstä. Työn tarkoituksena on tarjota nuorille tukea arjessa sekä luotettavaa ja turvallista aikuiskohtaamista. Työn tarkoituksena on myös yhtenäiskoulun yläluokkien yhteisöllisyyden ja ryhmädynamiikan tukeminen koulun arjessa.

#harrastamisensuomenmalli –hanke on aloittanut Muoniossa toimintansa vuonna 2021 ja on tullut pysyväksi toimintamuodoksi valtakunnallisesti (kirjataan nuorisolakiin lähitulevaisuudessa). Hankkeen tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle muoniolaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Hankkeen tavoitteena on kokonaisvaltaisesti jatkaa muoniolaista harrastusmallia ja juurruttaa pysyväksi toimintatavaksi uudenlainen lasten ja nuorten toiveita kunnioittava harrastusmalli. #harrastamisensuomenmalli –hankkeessa toimii 20% työntekijä ja vaihtelevasti noin 10 harrastuksenohjaajaa. Muoniossa hankkeen avulla on vuonna 2021 harrastanut jo yli 110 lasta ja nuorta.

Pian poistuva lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan tukemisen –hanke on toiminut Muoniossa jo useita vuosia ja sen tarjoaman taloudellisen tuen turvin on vuosittain järjestetty perinteiset lasten kesäleirit. Kesäleirit kestävät kaksi viikkoa ja niihin on osallistunut keskimäärin 40-60 osallistujaa vuosittain.

Nuorisovaltuusto

Kuntalain (410/2015) 22 § määrittelee, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kunnan on taattava monipuoliset ja vaikuttavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet kaikille kuntalaisille tasapuolisesti. Nuorisovaltuuston toimintaa ohjaa tarkemmin kuntalain (410/2015) 26 §. Pykälä määrittelee, että kunnassa on oltava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Kunnan tulee huolehtia sen toimintaedellytyksistä ja näin ollen varmistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Muonion kunnassa nuorisovaltuuston asettaa kunnanhallitus ja se on toiminut aktiivisesti vuodesta 2018 lähtien. Nuorisovaltuuston ohjaajana toimii nuorisosihteri. Muonion kunnan nuorisovaltuutetuilla on puhe- ja läsnäolo-oikeus kaikissa lautakunnissa ja valtuuston kokouksissa. Lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta säädetään nuorisolain (1285/2016) 24 §:ssä.

Nuorten työllistäminen Muonion kunnassa

Muonion kunta työllistää vuosittain noin 20-30 nuorta. Vuonna 2021 on otettu käyttöön uusi nuorten työllistämismalli, jonka avulla nuoret voivat aikaisemmasta poiketen työllistyä entistä monipuolisemmin itseään kiinnostaviin työpaikkoihin. Uutena vaihtoehtona on otettu käyttöön 250€ arvoinen työseteli, jota nuoret voivat hakea ympäri vuoden. Työsetelit myöntää nuorisopalvelut. Työsetelin avulla nuoret voivat työllistyä mihin vuoden aikaan tahansa paikallisiin yrityksiin, yhdistyksiin, osuuskuntiin tai seurakuntaan. Nuoret voivat myös perustaa oman kesäyrityksen käymällä Lappian kanssa yhteistyössä toteutetun yrittäjäyryskurssin. Näiden uusien vaihtoehtojen lisäksi Muonion kunta tarjoaa vuosittain kesätyöpaikkoja kunnan sisällä eri osastoissa. Nuorten työllistämiseen on vuosittain varattu rahaa 12 000€.

Maksuton ehkäisy

Muonion kunta tarjoaa maksuttoman ehkäisyn kaikille 14-25 -vuotiaille kuntalaisille (Kunnanvaltuusto 16.12.2019, 83 §). Maksuttoman ehkäisyn piiriin kuuluvat ehkäisypillerit, - rengas, - laastari, - kapseli ja – kierukat sekä kondomit. Maksuttomia kondomeita on saatavilla kouluterveydenhoitajalta ja nuorisotila Tippalasta. Synnytyksen jälkeen ensimmäinen ehkäisy on maksuton. Maksuttoman ehkäisyn yhteyshenkilöinä toimivat terveydenhoitajat.

7. KIRJASTO- JA KULTTUURIPALVELUT

Kunnan kirjasto- ja kulttuuripalvelut ovat lakisäätteisiä (1492/2016 ja 166/2019). Yleisten kirjastojen yksi keskeisistä lakisäätteisistä tavoitteista ja tehtävistä on edistää kirjallisuusharrastusta, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. Valtakunnallisen selvityksen mukaan tärkein rooli kirjastolla on lukutaidon tukemisessa. Hyvä lukutaito edistää oppimista, osaamista ja työllistymistä ja on tutkitusti tehokas keino ehkäistä syrjäytymistä. Muonion kirjasto on ollut lainaajatilastoissa aina maan kärkitasoa. Viime vuonna kirjastosta lainattiin noin 19 000 lasten ja nuorten kirjaa. Lasten- ja nuorten kirjastotyöllä on tärkeä rooli hyvinvoinnin ehkäisemisessä ja edistämisessä.

Kuntien kulttuuritoiminnasta säädetään lailla (166/2019). Lain tavoitteena on tukea ihmisten mahdollisuuksia luovaan ilmaisuun ja toimintaan sekä kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja kokemiseen, edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja osallistumista kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen, vahvistaa *väestön hyvinvointia ja terveyttä* sekä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä ja luoda edellytyksiä elinvoiman kehittymiselle.

Kulttuuripalvelut tarjoavat monipuolisia kulttuurielämyksiä kaikille kunnan asukkaille. Tarjoamme tuoreita kulttuuripalveluita, tiloja kulttuuritoimijoille sekä edistämme historian säilymistä perinnetyön kautta. Tuemme paikallisia kulttuuritoimijoita apurahalla, joka mahdollistaa paremman yhteistyön tapahtumien suunnittelussa. Kulttuuritilaisuuksia järjestetään yhteistyössä paikallisten kulttuurivaikuttajien, kunnan muiden toimielinten sekä paikallisten yrittäjien kanssa. Museon tehtävänä on kartoittaa yhteistä kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Museo pitää esillä suomalaista kulttuuriperintöä, tarjoaa opastusta sekä tapahtumia eri ikä- ja kohderyhmille. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan tässä laissa taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä. Kirjasto- ja kulttuuripalveluiden tehtäväalueesta vastaa kirjastonjohtaja-kulttuurisihteeri.

Kirjastopalvelut

Lapsiperheille tarjottavien kirjastopalvelujen kehittäminen ja oikea-aikaisuus ovat tärkeitä kirjaston toiminnassa. Kirjasto on panostanut lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön palkkaamalla

yhteisen työntekijän nuorisopalveluiden kanssa. Hänen työhönsä kirjastossa kuuluu lasten- ja nuorten kirjastotyö. Tämä mahdollistaa hyvän yhteistyön neuvolan, päiväkodin ja koulun kanssa. Näiden kanssa tehtävä yhteistyö tuo kirjastoa ja sen tarjoamia aineistoja paremmin tutuksi. Muonion kunnankirjaston tavoitteena on tukea muoniolaisten lasten ja nuorten lukuintoa, lukutaidon kehittymistä ja elinikäistä oppimista. Yhteistyön muotoja ovat **kirjastonkäytönopetus, lukudiplomit, lukulaatikat ja vinkkaukset. Yhteispohjoismainen kirjastoauto tarjoaa näitä palveluja syrjäseuduille.**

Kirjasto jalkautuu myös neuvoloihin ja tarjoaa vastasyntyneille paketin, joka sisältää kirjoja ja tietoa kirjaston tarjoamista palveluista. Satutunnit pyörivät esikoululaisille ja päiväkotikäisille kerran kuukaudessa. Lisäksi esikoululaiset käyvät viikoittain kirjastossa lainaamassa lukemista esikouluun.

Lapsiperheet otetaan huomioon aineistohankinnassa ja tilojen kalustamisessa. Päiväkotiryhmät käyttävät kirjastoa aktiivisesti. Kirjastokäynnit ja kirjastonkäytönopetus eri luokka-asteille ovat mukana koulun opetussuunnitelmassa. Kirjasto on kaikille lapsille ja nuorille avoin, maksuton ja turvallinen ”olohuone”, jossa on mahdollisuus viettää vapaa-aikaa.

Kirjaston tarjoamat palvelut eri-ikäisille lapsille ja nuorille

Kirjasto kutsuu kaikki 1. luokkalaiset tutustumaan kirjastoon ja hankkimaan oman kirjastokortin. Vierailun pääpainona on kotikirjastoon tutustuminen, tilojen ja aineiston esittely, kirjan lainaaminen ja oikea käsittely kotona. Kirjastovirkailija toimittaa luokalle kirjastokorttihakemukset, jotka sitten toimitetaan kirjastolle. Hakemuksen täyttäneet oppilaat saavat vierailun aikana uudet kortit käyttöönsä.

Järjestämme vuosittain kirjastonkäytönopetuksen 4.-luokkalaisille ja tiedonhaunopetuksen 7.-luokkalaisille. Neljännellä luokalla teemana on Kirjastoseikkailu. Opetuksen aikana toteutetaan leikkimielinen kirjastosuunnistus, jossa oppilaat seikkailevat hyllyjen välissä tutustuen samalla kirjaston eri aineistoihin. Samalla esitellään kirjaston nettipalvelujen käyttöä. Keväällä järjestetään yökirjasto 5.- ja 6.-luokkalaisille.

Seitsemännellä luokalla teemana on Kirjasto ja tiedonhaku. Opetuksen aikana tutustutaan tiedonhaun perusteisiin netissä ja kirjastossa. Samalla esitellään kirjaston nettipalvelujen käyttöä tiedonhaun näkökulmasta.

Kaikilla koululuokilla on mahdollisuus tilata kirjastosta kirjavinkkari luokkaan. Kirjavinkkaus tuo parhaat kirjat luokallesi. Kirjastovirkailijan poimimista kirjoista tarttuu varmasti jotain uutta ja mielenkiintoista aloittelevan lukijan tai jo kokeneen lukutoukan reppuun.

Kirjastosta on mahdollista tilata Lukulaatikko koululle, eli toiveidenne mukaan pari laatikollista kirjoja lainaan. Laatikot voivat sisältää esimerkiksi erilaista kertomakirjallisuutta tai vaikkapa johonkin teemaan liittyviä tietokirjoja. Lukulaatikko on loistava tapa lisätä oppilaiden lukuinnostusta, helpottaa sopivien kirjojen löytymistä ja saada lisälähteitä eri oppiaineiden tai ilmiöpohjaisten projektien tueksi.

Muonion kunta on ottanut käyttöönsä Rovaniemen kaupunginkirjaston lanseeraaman lukudiplomin, jonka avulla lapsia innostetaan lukemaan. Muonion kirjaston kotisivuilla voi tarkastella, mitä kirjoja kunkin ikäryhmän lapsille suositellaan. Kirjastolta voi tilata lukudiplomikirjoja koululle myös lukulaatikon avulla.

Kirjasto pyrkii järjestämään vuosittain lapsille suunnatun tapahtuman, joka järjestetään yhteistyössä varhaiskasvatuksen, nuorisotoimen ja liikuntatoimen kanssa.

Koululaiset ja nuoret voivat käyttää kirjastoa myös oleskelutilana. Kirjastolla on erikseen kokoelmat nuorille, esinuurille ja lapsille. Nuorten osaston viihtyisyyttä on parannettu hankkimalla sohva ja isompi pöytäryhmä tilaan. Muoniolaiset nuoret ja lapset viettävät paljon aikaa kirjastossa. Monitoimitilassa on Playstation 4 videopeli, tabletteja ja taulutelevisio. Monitoimitilaa voi varata Lapin kirjastojen verkkokirjastossa.

Kulttuuripalvelut

Kulttuuritoimi järjestää teatteriesityksiä ja konsertteja lapsille ja nuorille noin 3 kertaa vuodessa yleensä koulun tiloissa. Tämän lisäksi Lapin alueteatteri vierailee Muoniossa syksyisin. Kulttuuripalvelu tarjoaa tämän esityksen yhdessä varhaiskasvatuksen ja yhtenäiskoulun kanssa lapsille. Museo on auki kesäisin kolme kuukautta. Tavoitteena on, että elokuussa kouluryhmät pääsisivät vierailemaan museolla ja tutustumaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kotiseutukokoelmaan ja pihapiiriin. Museon lähipiirissä on avoinna Maatiaisten luontopolku. Luontopolun varrella on maatiaiskanaa, kainuunharmaslampaita ja lapinlehmiä. Lapset pääsevät näkemään eläimiä niiden luonnollisissa elinolosuhteissa.

Kuntaan on valmisteilla kulttuurikasvatussuunnitelma, joka valmistuu kesäkuussa 2022. Kulttuurikasvatussuunnitelma on **vuosittain toistuva, etukäteen budjetoitu ja selkeillä sopimuksilla aikaansaatu** kokonaisuus, jossa Muonion kunnan toivomalle ikäryhmälle taataan toivotun lainen taide- ja kulttuurikasvatus.

Muonion kuntastrategian yksi päätavoitteista on "Elämme onnellista arkea", "Vuonna 2025 muoniolaiset ovat tyytyväisiä ja onnellisia." Valtuustokauden tavoitteisiin lukeutuu yhdenvertainen oikeus elinikäiseen kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen. Tavoitteen yhtenä toimenpiteenä on *"Vapaan sivistystoimen, kuten kulttuurin, kansalaisopiston ja kirjaston toimintojen hyödyntäminen, niiden hyvinvointivaikutusten sekä yhteiskunnallisen ja kulttuurisen vuoropuhelun edistäminen koko kunnan alueella."*

Kulttuurin ja kirjaston merkitys hyvinvointitekijänä tunnustetaan Muoniossa kuntastrategiassa.

8. LIIKUNTAPALVELUT

Liikuntapalveluiden tehtävänä on huolehtia liikuntapalveluiden suunnittelusta ja kehittämisestä sekä kunnassa harjoitettavan liikuntatoiminnan tukemisesta ottaen huomioon myös erityisryhmät. Tämä velvoite pohjautuu liikuntalain 5§. Liikuntalain tarkoituksena on parantaa valtion eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä kunnan eri toimialojen yhteistyötä liikunnan edistämisessä. Liikuntaa edistetään kunnan monella sektorilla parantaen kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä.

Liikuntapalvelut osallistuvat asiantuntijana liikuntapaikkojen suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon yhdessä elinvoimapalveluiden kanssa. Liikuntapalvelut huolehtivat liikuntapaikkojen tasapuolisesta tarjoamisesta kaikille käyttäjille. Liikuntapalveluissa työskentelee yksi kokoaikainen liikuntasihiteeri. Hänen lisäksi liikuntapalveluita ohjaa muutamia tunteja viikossa eri tuntiohjaajat.

Tutkimukset osoittavat, että liikunnallisesti aktiivinen lapsi ja nuori liikkuu todennäköisemmin myös aikuisiällä terveytensä edestä riittävästi. Monet terveysriskit muodostuvat lapsuudessa ja on tärkeää pohtia liikunnallisen elämäntavan vahvistamista lasten ja nuorten arkielämässä. Liikuntaa edistetään Muoniossa monissa eri kohteissa. Varhaiskasvatuksessa on vuoden 2022 loppuun päättymässä kolmivuotinen Liikkuva Varhaiskasvatushanke, jossa tavoitteena on saada lapset liikkumaan varhaiskasvatuspäivän aikana lähes liikkumissuosituksen mukainen. Viimeisimpien liikuntasuosituksen mukaan alle 8-vuotiaiden lasten päivään pitäisi sisältyä vähintään kolme tuntia liikuntaa, joka koostuisi kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta sekä vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Hankkeessa on koulutettu varhaiskasvatuksen henkilökuntaa liikunnallisilla koulutuksilla, luotu liikuntavastaavien tiimi, joka kokoontuu vähintään 4 kertaa vuodessa. Varhaiskasvatuksen tiloja on liikunnallistettu ja aktiivisia välineitä on hankittu. Lisäksi on kannustettu myös henkilökuntaa oman liikunnan lisäämiseen.

Yhtenäiskoulussa toimii välkkäritoiminta, jossa koulutetut nuoret leikittävät pienempiä koululaisia. Yhtenäiskoululla järjestetään nuorten tuomaroimia eri lajien liikuntaturnauksia. Kouluvuoden aikana järjestetään yleensä myös joku liikuntahaaste omatoimisen aktiivisuuden lisäämiseksi välitunneilla. Liikuntapalvelut ovat mukana kehittämässä toisen asteen opiskelijoiden arkiliikkumista ja liikkumisolosuhteita koulupäivän aikana. Liikuntapalvelut pyrkivät täydentämään liikuntapalveluillaan sitä tarjontaa, mitä urheiluseurojen, koulun kerhojen ja harrastamisen suomen mallin kautta ei järjesty. Liikuntapalvelut ovat mukana järjestämässä tapahtumia monipuolisesti eri

sidosryhmien kanssa. Suurena lasten ja nuorten liikuttajana on kuudetta vuotta Muoniossa toimiva sirkus. Viikoittain toiminnassa on mukana noin 110 lasta ja nuorta ja lisäksi pienempien lapsien huoltajat. Harrastuksen mahdollistamiseksi on sosiaalipalvelut joissakin tapauksissa tukenut harrastamista maksamalla osallistumismaksun. Kansalaisopiston tanssiryhmät liikuttavat myös monia lapsia ja nuoria. Kaikenikäisiä kuntalaisia pyritään aktivoimaan erilaisilla haasteilla. Tällaisia ovat esimerkiksi tunturinvalloitushaaste ja hiihtorastit.

Liikuntapalvelut pyrkivät tukemaan tasa-arvoista liikunnan harrastamisen mahdollisuutta. Salivuoroja jaettaessa ensisijaisesti parhaille harjoitusvuoroille mahdollistetaan ohjatut lasten- ja nuorten harjoitukset. Salivuoroissa on Muoniossa nimellinen vuoromaksu, joka sitouttaa vuoron käyttämiseen. Kaukalon ja kenttien käyttäminen on kaikille avointa ja maksutonta. Elinvoimapalveluiden vastuualueen perustehtävänä on kunnossapitää ja kehittää liikuntapaikkoja ja näin ollen kehittää ja parantaa lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloja. Elinvoimapalvelut vastaa seuraavista liikuntapaikoista: jääkiekkokaukalo, tenniskenttä, urheilukenttä, ulkojäälake, hiihtomaa, reittiverkosto, moottorikelkkaverkosto, Kielan ja yhtenäiskoulun monitoimikenttä, yhtenäiskoulun kuntosali, Oloksen ampumarata, skatepuisto, parkour –alue. Vuonna 2022 valmistuu yhtenäiskoulun läheisyyteen frisbeegolf –rata, jonka rakentamiseen lapset ja nuoret osallistuivat talkoilemalla aktiivisesti. Rataa pääsee kiertämään avustajan kanssa esteettömästi. Yhtenäiskoulun välittömään läheisyyteen valmistuu kesällä 2022 myös ulkokuntosali, joka palvelee yläkouluikäisiä ja sitä vanhempia omatoimiseen lihaskunnosta huolehtimiseen.

Sivukylien latutoimintaa tuetaan tarvittaessa taloudellisesti. Tulevaisuudessa jatketaan hankkeilla liikunnan olosuhteiden parantamista esimerkiksi urheilukentän peruskorjaamisella.

Kansalaistoiminnan tukeminen

Vapaaehtoistoimintaa eli järjestöjä tuetaan jakamalla liikunta-avustuksia perusavustuksina ja koulutusavustuksina. Avustusten jakoperusteissa erityisenä painopistealueena on lapsiin ja nuoriin kohdistuva liikuntatoiminta. Vuosittaista toimintaa tarkkaillessa kysytään erikseen lasten ja nuorten kävijämäärät. Lisäksi urheilujärjestöjä avustetaan mahdollisten hankeavustuksien teossa. Liikuntapalvelut tiedottavat yhdistyksille erikseen liikunnan tiedotteista ja esimerkiksi hankehakumahdollisuuksista. Urheilujärjestöt kutsutaan myös vuosittain kokoontuvaan yhdistysfoorumiin, jossa liikuntasihtööri on myös paikalla ja tarvittaessa esittelee liikunta-asioita.

Liikuntapalvelut tukevat järjestöjen työtä lainaamalla välineitä ja auttamalla tapahtumien järjestämisessä. Lapsille ja nuorille suunnattuja liikuntapalveluita tuottavat hiihdossa ja maastajuoksussa viikkokilpailuiden merkeissä Muonion Kiri. Sama seuraa järjestää myös suositut pyörä- ja vaunurasteja. Mannerheimin lastensuojeluliitto on pitänyt pienlapsiperheille omia pyörä- ja vaunurasteja. Muonion Tunturiveikot on järjestänyt laskettelukouluja ja hiihtokilpailuita. Suunnistuksen omatoimirastit palvelevat myös liikuntaa opettavia opettajia.

Erityisryhmien liikunta tai soveltava liikunta

Muoniossa soveltava liikunta on enimmäkseen tavallista terveyttä ja toimintakykyä edistävää liikuntaa, jonka tavoitteena on luoda edellytyksiä erityisryhmiin kuuluville selviytyä arjesta mahdollisimman itsenäisesti. Tavoitteena on myös tasa-arvoinen harrastamisen mahdollisuus. Liikuntapalvelut osallistuvat erityisryhmien tapahtumien järjestämiseen ja tukee heidän osallistumismahdollisuuksiaan osallistua lähistöllä oleviin liikuntatapahtumiin.

Poikkihallinnolliset uudistukset

Liikuntapalvelut ovat mukana monissa ryhmissä ja hankkeissa suunnittelemassa ja toteuttamassa liikuntamahdollisuuksien lisäämistä. Tavoitteena on liikunnallisen elämäntavan perustan ja kokonaisaktiivisuuden lisääminen. Kuntalaisten liikunta-aktiivisuudella on huomattavia yhteiskunnallisia ja taloudellisia vaikutuksia. Liikunta on tärkeää kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Liikunta antaa myös elämyksiä ja iloa ja edistää yhteisöllisyyttä.

Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskevissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalain (365/1995) 27 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Liikuntapalvelut kuulee vuosittain esimerkiksi kuntosalin ja liikuntahallin käyttäjiä välinehankintojen yhteydessä. Nämä hankinnat koskettavat suoraan lapsia ja nuoria heidän arjen toiminnoissaan.

Kunnan tulee myös arvioida asukkaitensa liikunta-aktiivisuutta osana terveydenhuoltolain

(1326/2010) 12 §:ssä tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Liikuntapalvelut kysyvät vuosittain avustustensaajan yhteydessä lasten ja nuorten osuutta seurojen jäsenistössä. Lasten ja nuorten liikkumiskykyä testataan vuosittain valtakunnallisella Move –testillä 5. ja 8. -luokkalaisilla.

9. SEURAKUNTA JA MUITA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJOITA MUONIOSSA

Muonion seurakunnalla on toimintaa lapsille ja nuorille vauvaikäisistä nuoriin aikuisiin asti. Alle kouluikäisille on ikä-/sisarusryhmittäin päiväkerhot. Maanantai-iltapäivisin on lapsiparkki 3-7-vuotiaille. Perhekerho kokoontuu viikoittain seurakunnan tiloissa, ja se toteutetaan yhteistyössä kunnan perhetyön kanssa. Esikoululaisille ja 1-2-luokkalaisille on puuhiskerho. Syksyisin ja keväisin järjestetään lastenleirejä ikäryhmittäin. Seurakunta järjestää aamunavauksia, hartauksia, kirkkohetkiä ja kouluvierailuja yhteistyössä kunnan varhaiskasvatuksen ja yhtenäiskoulun kanssa.

Nuortenillat järjestetään torstaisin. Niihin ovat tervetulleita kuudesluokkalaisista eteenpäin nuoret ja nuoret aikuiset. Nuortentoimintaan kuuluu vuosittain leirejä ja retkiä. Lisäksi seurakunta tarjoaa nuorille sekä henkistä ja hengellistä tukea, keskustelua, rohkaisua ja myötäelämistä.

Rippikoulu kokoaa Muoniossa suurimman osan ikäluokasta. Rippikoulu aloitetaan syksyllä, ja se kestää koko kevään huipentuen viikon kestävään rippileiriin kesäkuussa. Rippikoulun jälkeen nuori voi osallistua isos- eli ryhmänohjaajakoulutukseen. Isoskoulutuksen käyminen mahdollistaa isosena toimimisen rippileireillä ja lastenleireillä, sekä kerhojen ohjaamisen. Seurakunnan kerhot ja isoskoulutus ovat ilmaisia. Leirien ja retkien kustannuksiin on mahdollista saada tarvittaessa maksuvapautus. Kaikessa toiminnassa lapset ja nuoret ovat seurakunnan vastuuvakuutuksen piirissä. Lapset ovat tervetulleita kaikkiin seurakunnan tilaisuuksiin. Perhekirkoja järjestetään säännöllisesti, ja lapset osallistuvat niiden toteuttamiseen. Kirkkoon on järjestetty myös lastenpaikka tukemaan lasten viihtymistä kirkossa. Seurakunta tekee yhteistyötä kunnan nuorisopalveluiden ja sosiaalitoimen kanssa. Seurakunnan diakoniatyön kautta perheiden on mahdollista hakea taloudellista tukea, sekä saada henkistä ja hengellistä apua.

Muonion lapset ja nuoret ry. on Muoniossa vuonna 2017 toimintansa aloittanut yhdistys, joka tuo vanhempien näkökulmaa varhaiskasvatuksen, koulujen sekä muiden palveluiden kehittämiseen. Toiminnan tarkoituksena on luoda rakenteita vanhempien osallisuudelle ja vaikuttamiselle sekä vahvistaa vanhempien verkostoitumista ja yhdessä toimimista.

Toiminta yhdistyksessä perustuu vapaaehtoisuuteen, yhdessä tekemiseen ja vaikuttamiseen. Yhdistys tarjoaa mahdollisuuden tutustua toisiin vanhempiin, kantaa vastuuta lapsista sekä vahvistaa välittämisen kulttuuria, jossa ns. "Koko kylä kasvattaa".

Yhdistys on muun muassa toiminut aktiivisesti viime aikoina koulukiusaamisen vähentämiseksi Muoniossa ja on lisäksi ollut järjestämässä muoniolaisille nuorille vapaa-ajanviettopaikkaa lintutornille. Yhdistys on hankkinut myös mm. lautapelejä, kaveripenkkejä sekä lumimuotteja lasten ja nuorten iloksi. Muonion lapset ja nuoret ry. on myös järjestänyt luentoja eri aiheista yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Liikunnallisia aktiviteetteja muoniolaisille lapsille ja nuorille on tarjolla monipuolisesti sekä Muonion Kirin että Muonion naisvoimistelijoiden järjestämänä. Muonion Kiri on ollut toiminnassa vuodesta 1985 asti ja seuran pääasiallisena tarkoituksena on tukea lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksia. Kiri järjestääkin aktiivisesti ja monipuolisesti erilaisia kilpailu- ja harrastusmahdollisuuksia ympäri vuoden. Maastajuoksut, pyöräastit ja –kilpailut, Kangosjärven fisbeegolfrata ja tekonurmikenttä sekä sarjahiihdot tavoittavat suuren joukon muoniolaisia lapsia ja nuoria joka vuosi.

Muoniolaisille lapsiperheille monipuolista toimintaa, kuten tapahtumia, retkiä, vertaistukea ja verkostoitumista tarjoaa MYÖS Mannerheimin lastensuojeluliiton Muonion yhdistys.

10. NEUVOLAPALVELUT

Neuvolatyö on oleellinen osa perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Valtioneuvoston asetus 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta velvoittaa kuntia tarjoamaan kaikille perheille suunnitelmalliset ja saman tasoiset äitiys- ja lastenneuvolapalvelut. Palvelu koostuu yksilön ja perheen tarpeet huomioiden määräaikaista terveystarkastuksista ja terveystarkastuksista ja terveystarkastuksista. Palvelut ovat perheille vapaaehtoisia ja maksuttomia.

Valtioneuvoston asetuksen 338/2011 4§ mukaan kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen on hyväksyttävä yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatyölle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. tavoitteena on tehostaa ehkäisevää toimintaa, sen suunnitelmallisuutta ja tasoa sekä saada palvelut kohtaamaan väestön tarpeet. Valtioneuvoston asetuksessa on tarkasti määritelty terveystarkastusten sisältö. Tämä toimintaohjelma on päivitetty Muoniossa vuonna 2022.

Äitiysneuvola

Perheet tulevat ensin asiakkaaksi äitiysneuvolaan. Äitiysneuvolan tehtävänä on tukea sikiön ja odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Terveystarkastusta tarjotaan molemmille vanhemmille. Neuvolan tulee antaa tietoa raskausajasta, siihen liittyvistä riskeistä, synnytyksestä ja lapsen hoidosta sekä odotusaikaan ja synnytykseen mahdollisesti liittyvistä mielenterveyden muutoksista. Neuvonnan on tuettava lapsen ja vanhemman sekä parisuhteen välistä vuorovaikutusta sekä äidin voimavaroja imettää. Äitiysneuvolassa tunnistetaan mahdollisimman varhain raskausaikaiset ongelmat sekä järjestetään perheille tarvittavaa hoitoa, apua ja tukea. Ensimmäistä lasta odottaville perheille järjestetään perhevalmennusta.

Äitiysneuvolassa ensisynnyttäjän raskausajan käyntejä on vähintään yhdeksän ja uudelleensynnyttäjän kahdeksan, sekä synnytyksen jälkeen kaksi. Lasta odottavalle perheelle tehdään vähintään yksi laaja tarkastus. Lääkärin perhe tapaa vähintään alkuraskaudessa ja loppuraskaudessa sekä jälkitarkastuksessa synnytyksen jälkeen. Valtioneuvoston asetuksen 338/2011 15§ mukaan ensimmäistä lastaan odottavan perheen tai ensimmäisen lapsensa saaneen perheen luokse on tehtävä kotikäynti. Äitiysneuvolaopas suosittelee ensimmäistä kotikäyntiä jo

raskausaikana ensimmäistä lastaan odottavan perheen luona. Muoniossa tämä toteutetaan tarvittaessa. Yksilöllisen tarpeen mukaan perheelle järjestetään lisäkäyntejä äitiysneuvolaan. Äitiysneuvolan kättilö tekee yhteistyötä äitiyspoliklinikan sekä tarvittaessa lastensuojelun, perhetyöntekijän, psykiatrisen sairaanhoitajan ja psykologin kanssa.

Lastenneuvola

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia ja terveyttä sekä kaventaa perheiden välisiä terveystarpeita. Neuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Vanhempia tuetaan turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa, lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Lapsi saa neuvolassa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. Yhteen terveystarkastukseen on asetuksen mukaan sisällytettävä terveydenhoitajan arvio suun terveydentilasta. Perheen erityisen tuen tarpeet pyritään havaitsemaan mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Perheelle järjestetään lisäkäyntejä neuvolaan tarpeen mukaan. Tarkastuksista poisjäävien tuen tarve selvitetään. Muoniossa neuvolatyötä toteutetaan neuvola-asetuksen sekä Muonion kunnan ja Muonio-Enontekiön terveydenhuollon kuntayhtymän sisällä yhteisesti sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa. Terveystarkastuksia toteutetaan terveydenhoitajan ja lääkärin toimesta määräaikaistarkastuksina sekä laajoina terveystarkastuksina.

Lastenneuvolan terveydenhoitaja tapaa lapsen ja hänen perheensä vähintään 15 kertaa, joista viisi kertaa lääkärin terveystarkastuksen yhteydessä. Lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana terveydenhoitaja tekee vähintään yhdeksän terveystarkastusta, joihin sisältyy kuusi terveydenhoitajan tekemää tarkastusta sekä kaksi terveydenhoitajan ja lääkärin yhteistä terveystarkastusta lapsen ollessa 6 viikon ja 8 kuukauden ikäinen sekä laaja terveystarkastus 4 kuukauden iässä. Lapsen ollessa 1-6 vuoden iässä järjestetään vähintään kuusi terveystarkastusta, joihin sisältyy laaja terveystarkastus 18 kuukauden ja 4 vuoden iässä. Esikoislapsen kohdalla Muoniossa tarjotaan lapselle terveystarkastusta myös 2,5 vuoden iässä.

Lastenneuvolassa terveydenhoitaja osallistuu noin neljä kertaa vuodessa varhaiskasvatuksen työryhmään, jossa vanhempien luvalla käsitellään lasta koskevia asioita moniammatillisella

kokoonpanolla. Tarpeen mukaan kokoonnutaan perheen kanssa pohtimaan asioita yhdessä eri ammattilaisten kanssa. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös puheterapeutin, psykologin, psykiatrisen sairaanhoitajan, perhetyön, lastensuojelun, fysioterapeutin sekä hammashoitolan ja erikoissairaanhoidon kanssa.

11. KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on osa oppilashuollon palveluita. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluu oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen. Oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarve pyritään tunnistamaan sekä tukemaan yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa ohjataan jatkotutkimuksiin tai –hoitoon. Seksuaalineuvonta ja –ohjaus sekä ehkäisyn aloittaminen ja seuranta kuuluvat myös koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto tarkastaa kouluyhteisön ja ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden yhteistyössä muiden oppilashuollon toimijoiden kanssa joka kolmas vuosi sekä seuraa puutteiden korjaamista vuosittain. Suun terveydenhoito kuuluu myös kouluterveydenhuollon palveluiden piiriin.

Opiskelijaterveydenhuollon piiriin kuuluvat kaikki Muoniossa lukiossa tai ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelevat kotipaikkakunnasta riippumatta. Opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluvat sekä terveyden- että sairaanhoitopalvelut, jotka tulisi järjestää yhtenäisenä kokonaisuutena. Opiskelijaterveydenhuolto on maksutonta alle 18-vuotiaille. Sen jälkeen sairaanhoitopalvelut ovat maksullisia.

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset, joista peruskoulun ensimmäisen, viidennen, kahdeksannen sekä lukion ja ammatillisen oppilaitoksen toisen opiskeluvuoden terveystarkastukset ovat laajoja. Erityisopetuksessa olevalle opiskelijalle laaja terveystarkastus tehdään ensimmäisenä opiskeluvuotena. Laajan terveystarkastuksen tekevät terveydenhoitaja ja lääkäri, minkä lisäksi siihen kuuluu hammashuollon tarkastus. Peruskoululaisten terveystarkastuksiin kutsutaan mukaan myös huoltajat 1-8-luokilla.

Terveydenhoitajan vastaanotto on Muonion yhtenäiskoululla joka päivä. Koululaiset ja opiskelijat pääsevät ilman ajanvarausta vastaanotolle päivittäin sekä ensiapua vaativissa tilanteissa terveydenhoitajan ollessa paikalla heti. Oppilaan sairastuessa äkillisesti koulussa opettaja tai terveydenhoitaja arvioi oppilaan tilanteen, ottaa yhteyttä vanhempiin ja terveydenhoitaja avustaa tutkimuksen ja hoidon järjestämisessä. Yhteistyötä koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto tekee erilaisten toimijoiden kanssa. Nuorten psykososiaalisia haasteita käsiteltäessä yhteistyötä tehdään kuraattorin, terveyskeskuspsykologin, psykiatrisen sairaanhoitajan tai tarvittaessa erikoissairaanhoidon kanssa. Terveydenhoitaja osallistuu kuukausittain oppilas- ja

opiskeluhooltoryhmään, johon yksittäisiä oppilasasioita voidaan tuoda asianomaisen luvalla. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto osallistuu erilaisten kampanjoiden, vanhempainiltojen ja opetustilanteiden järjestämiseen yhdessä muiden koulun toimijoiden kanssa.

12. MIELENTERVEYSPALVELUT

Lasten, nuorten ja perheiden on mahdollista saada palveluja Muonion ja Enontekiön yhteiseltä mielenterveysyksiköltä, johon kuuluu psykologi, kaksi psykiatrista sairaanhoitajaa ja konsultoiva psykiatri.

Psykologi osallistuu moniammatillisiin varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon työryhmiin, sekä tekee yhteistyötä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, terapiapalveluiden, sosiaalitoimen ja nuorisotyön toimijoiden kanssa. Psykologin työnkuvaan kuuluu ohjauksen ja keskustelutuen tarjoaminen lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä oppilaan tai opiskelijan kehityksessä, koulunkäynnissä, opiskelussa tai oppimisessa esiin tulevien pulmien selvittäminen ja arvioiminen psykologisten tutkimusten kautta. Tutkimusten perusteella suositellaan sekä suunnitellaan tarvittavaa tukea ja toimenpiteitä yhdessä asiakkaan ja oppilaitoksen edustajien kanssa. Syitä hakeutua psykologille voivat olla esimerkiksi elämäntilanteen ongelmat ja kriisit, mieliala-, keskittymis-, ja univaikeudet, jännittäminen, ahdistuneisuus, oppimisvaikeudet sekä jaksamisen ja motivaation pulmat. Psykologi ohjaa tarvittaessa muiden palveluiden pariin.

Psykiatrinen sairaanhoitaja tarjoaa seksuaalineuvontaa, ja osallistuu nuorisotoimen järjestämiin aiheeseen liittyviin teemailtoihin. Psykologin asiakkaaksi ja seksuaalineuvontaan ohjautuminen voi tapahtua oppilaan tai perheen oman yhteydenoton tai yhteistyötoimijoiden (mm. oppilaitos, kouluterveydenhuolto, nuorisotyö) kautta oppilaan/opiskelijan ja/tai huoltajan luvalla.

13. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus

Vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain mukaisesti Muoniossa tarjotaan lapsille, nuorille ja perheille monenlaista apua ja tukea, kuten perhetyötä, kotipalvelua sekä tukiperhetoimintaa. Näiden palvelujen tarkoitus on muun muassa ennaltaehkäistä raskaampien palvelujen sekä lastensuojelulain mukaisen asiakkuuden tarvetta. Sosiaalihuoltolain perusteella annettavalla tuella pyritään myös oikea-aikaisuuteen sekä madaltamaan tarvittavien tukimuotojen piiriin hakeutumisen kynnyksiä.

Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus käynnistyy palvelutarpeen arvioinnin myötä. Palvelutarpeen arviointia edeltää yhteydenotto, hakemus tai ilmoitus sosiaalipalvelujen tarpeesta. Palvelutarpeen arviointia tehtäessä keskeistä on yhteistyössä asiakkaan kanssa rakentuva näkemys tilanteesta sekä tuen tarpeista. Sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa oleville laaditaan asiakassuunnitelma, jossa määritellään muun muassa tavoitteet ja muutostarpeet, joita asiakkaan tilanteessa havaitaan. Asiakkuuden aikana tehdään usein myös yhteistyötä asiakkaan luvalla eri toimijoiden kanssa. Kun sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden perusteella myönnettyille palveluille ei enää arvioida olevan tarvetta, voidaan asiakkuus päättää. Toisaalta voidaan myös päätyä tilanteeseen, jossa sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus muuttuu lastensuojelulain mukaiseksi asiakkuudeksi alle 18 -vuotiaan lapsen kohdalla. Lastensuojelulain mukainen asiakkuus on tarpeen, jos järjestetyt ennaltaehkäisevät palvelut osoittautuvat riittämättömiksi turvaamaan lapsen terveyttä ja kehitystä. Tarve lastensuojelulain mukaiselle asiakkuudelle voi syntyä myös silloin, jos tarjottuja palveluja ei oteta vastaan ja lapsen etu vaarantuu tilanteen vuoksi.

Hyvinvoinnin edistämässä ja ongelmien ennaltaehkäisyssä monialainen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Kunnassa keskeisinä yhteistyötahoina ovat muun muassa sivistystoimi, varhaiskasvatus sekä terveydenhuolto, erityisesti koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä äitiys- ja lastenneuvola. Myös Ensi- ja turvakodin palvelut, kuten työparin käynnit säännöllisesti Muoniossa, toimivat yhtenä tuen muotona lapsiperheiden sekä parisuhteen erilaisissa avun tarpeissa. Edellä mainittujen yhteistyötahojen ohella lastensuojelulain 25§:nkin mukaan kuitenkin kaikilla, jotka työskentelevät lasten tai heidän perheidensä kanssa on vastuu tunnistaa ja ilmaista huolensa havaituista ongelmista.

Asiakkuus lastensuojelussa

Lastensuojeluprosessin käynnistymisestä säädetään lastensuojelulain 26 ja 27§:ssä seuraavasti:

26 §

Lastensuojeluasian vireille tulo ja asiakkuuden alkaminen

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on vastaanottanut 25 §:n mukaisen ilmoituksen taikka saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta.

Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi sosiaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai vastaavan yhteydenoton vastaanottamisesta ratkaistava, onko sen johdosta ryhdyttävä 27 §:ssä tarkoitetun lastensuojelutarpeen selvityksen tekemiseen, vai onko ilmoitus selvästi luonteeltaan sellainen, ettei se johda toimenpiteisiin.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun 1 momentissa tarkoitetun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin tai päätetään tehdä 27 §:ssä tarkoitettu lastensuojelutarpeen selvitys. Sosiaalityöntekijän on tehtävä lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta merkintä lasta koskeviin lastensuojeluasiakirjoihin sekä ilmoitettava siitä huoltajalle ja lapselle ottaen kuitenkin huomioon, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään.

Lastensuojelutarpeen selvitys

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä selvitys lapsen tilanteesta. Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Selvityksen tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 16 ja 17 §:ssä säädetään.

Selvitys on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Huoltajalle ja lapselle on ilmoitettava selvityksen valmistuttua lastensuojelun asiakkuuden jatkumisesta. Samaten on ilmoitettava asiakkuuden päättymisestä kuitenkin ottaen huomioon, mitä asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11 §:ssä säädetään. Asiakkuus päättyy, mikäli selvitys ei anna aihetta lastensuojelutoimenpiteisiin.

Lastensuojelulain 3§:ssä todetaan: ”Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia.” Asiakassuunnitelmasta säädetään erikseen pykälässä 30 seuraavasti:

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, jollei asiakkuus päätty lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen tai kysymyksessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus.

Asiakassuunnitelma on laadittava ja tarkistettava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan sekä tarvittaessa lapsen muun laillisen edustajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan taikka lapselle läheisen henkilön sekä lapsen huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelmaan on kirjattava myös asianomaisten eriävät näkemykset tuen tarpeesta ja palvelujen sekä muiden tukitoimien järjestämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Lastensuojelun resurssit Muoniossa

Lastensuojelun prosesseista kunnassa vastaa ensisijaisesti sosiaalityöntekijä, joka kunnassa toteutetun organisaatiouudistuksen mukaisesti toimii johtavan sosiaalityöntekijän alaisuudessa. Hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa kunnassa ei kuitenkaan ole johtavaa sosiaalityöntekijää, joka työskentelisi tässä tehtävässä. Hyvinvointipalveluiden kokonaisuudesta vastaa hyvinvointijohtaja määräaikaissä virassaan, joka päättyy 31.12.2022. Hyvinvointijohtaja työskentelee 50%:lla työajalla. Edellä mainittu lastensuojelun prosesseista vastaava sosiaalityöntekijä työskentelee myös 50%:lla työajalla. Sosiaalityöntekijällä on työparinaan sosiaaliohjaaja, joita kunnassa työskentelee tällä hetkellä kaksi. Sosiaaliohjaajien työnkuvaan kuuluu merkittävässä määrin myös muita kuin lastensuojeluun ja perhesosiaalityöhön kuuluvia työtehtäviä, kuten työllisyys- sekä päihdepalvelut. Edellä mainittujen lisäksi Muonion kunnassa toimii yksi perhetyöntekijä.

Perhetyöllä on merkittävä rooli toimia sekä ennaltaehkäisevänä palveluna että osana lastensuojelun avohuollon palveluja Muonion kunnassa. Perhetyön keskeisimpiä tavoitteita ja tehtäväalueita ovat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen laaja-alaisesti, vanhemmuuden tukeminen ja vanhempien voimavarojen vahvistaminen, perheiden omatoimisen selviytymisen edistäminen sekä raskaampien palvelujen ja toimenpiteiden tarpeen ehkäiseminen. Perhetyössä keskiössä voivat olla esimerkiksi perheenjäsenten väliseen vuorovaikutukseen liittyvät kysymykset ja niistä johtuvat haasteet. Lapsiperheiden kotipalvelu toimii myös yhtenä tuen muotona muoniolaisille lapsiperheille ja siinä keskiössä on arjen toiminnoissa avustaminen sekä lasten hoito. Lapsiperheiden kotipalvelun tarkoituksena on tukea perheitä avun tarpeessa yllättävissä tai pidempään jatkuvissa kuormittavissa tilanteissa ja toimia matalan kynnyksen ennaltaehkäisevänä auttamismuotona.

14. PERHEKESKUSHANKE

Lapin Tulevaisuuden SoTe-keskus-hankkeessa kehitetään perhekeskustoimintaa, kuntien perhepalveluita ja niiden monialaista yhteistyötä. Muonion hyvinvointipalveluissa on tähän liittyen käynnistetty keväällä 2022 perhekeskushanke, jonka tavoitteena on perhekeskustoiminnan käynnistäminen Muoniossa lähivuosien aikana.

Muonioon rakennettiin ja avattiin vuonna 2020 uusi hyvinvointikeskus, jonne sijoitettiin perusterveydenhuollon, hammashuollon sekä sosiaalitoimen palveluita. Sijainniltaan helposti saavutettava hyvinvointikeskus mahdollistaa jo olemassa olevine monipuolisine palveluineen otollisen konkreettisen palveluiden keskittymän alustaksi myös perhekeskustoimintamallin mukaisen toimijoiden, palveluiden sekä sähköisten palveluiden verkostolle. Vastaavanlainen perhekeskusmalli on olemassa esim. Kittilässä sekä Sodankylässä.

Kansallisten linjausten mukaisesti perhekeskus tarkoittaa kattavaa perheiden tarpeisiin suunniteltujen palveluiden kokonaisuutta. Se sisältää lapsille, nuorille ja perheille suunnatut hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen palvelut. Sähköisten perheiden palveluiden kehittäminen on yksi osa tätä kokonaisuutta. Yksinkertaisimmillaan perhekeskus tarkoittaa toimijoiden verkostoa, josta perheet saavat palveluja. Toimijoiden verkosto sisältää kunnan sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluita ja toimintaa. Perhekeskus verkostoi nämä palvelut niin, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun nopeasti ja joustavasti.

Perhekeskuksen kehittämistä ohjaa kansallisista ohjeista ja linjauksista muodostuva perhekeskustoimintamalli. Kansallisten linjausten tarkoitus on yhtenäistää perhekeskuksen määrittelyä ja kehittämistyötä maakunnissa, turvata lasten ja perheiden yhdenvertaisuuden toteutuminen eri puolilla maata, varmistaa perhekeskustoiminnan tavoitteiden toteutuminen ja tarjota kehys arvioinnille. Kansalliset linjaukset toimivat perhekeskuksen kriteereinä ja kun kaikki linjaukset toteutuvat, voidaan puhua perhekeskuksesta. (Lisätietoa [THL:n sivuilta](#))

tavoitteet:

- Maakunnan alueella kunnissa on toimiva lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kokonaisuus.

- Perheiden peruspalveluita on vahvistettu yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon, kuntien koulutoimen, varhaiskasvatuksen, nuorisotoimen ja erityispalveluiden kesken (erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun)
- Perheiden palveluita kehitetään verkostomaisiksi ja tuotettaviksi myös monikanavaisesti.
- Lasten ja nuorten perustason palveluissa kehitetään mielenterveyttä tukevaa, ennalta ehkäisevää työtä ja työmenetelmiä sekä otetaan käyttöön psykososiaalisia menetelmiä yhteistyössä erityistason kanssa.
- Selvitetään, suunnitellaan ja otetaan käyttöön varhaisen tuen ja vanhemmuuden tuen menetelmiä
- Erityistason tukea saadaan monikanavaisesti sairaanhoitopiireistä ja erva-tason OT-keskuksista

Perhekeskustoiminnan kehittämiseksi oli saatavissa Lapin Tulevaisuuden Sote-keskushankkeen kautta rahoitusta 50-100% työntekijän palkkakuluista enimmillään viiden kuukauden ajaksi vuoden 2022 aikana.

Hyvinvointilautakunta valtuutti vs. hyvinvointijohtajan päättämään Lapin Tulevaisuuden Sote-keskushankkeeseen sisältyvän perhekeskustoiminnan kehittämiseen kohdennetun työpanoksen käytöstä vuoden 2022 aikana.

Yhden sosiaaliohjaajan panosta kohdennettiin 50% Lapin Tulevaisuuden Sote-keskushankkeeseen sisältyvän perhekeskustoiminnan kehittämiseen ajalle 14.2.-15.7.2022.

15. KOHTI TULEVAA

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa on työryhmässä pohdittu myös tulevaisuuden kehittämistarpeita sekä erilaisia esiin nousseita lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia epävarmuustekijöitä, joiden huomioiminen jatkossa on tarpeen. Suurimpana muutoksena käsillä olevan valtuustokauden aikana tulee olemaan sote-uudistuksen myötä keskeisten toimijoiden ja yhteistyökumppaneiden jakautuminen eri organisaatioihin. Tämä on paitsi paikallisesti myös valtakunnallisesti keskustelua herättävä muutos, jonka vaikutukset kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseen ja moniammatillisen yhteistyön tekemiseen jäävät nähtäväksi. Sote-uudistus vaikuttaa jatkossa myös lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumisen seurantaan, jonka osalta kunnassa joudutaan pohtimaan työnjakoa ja luomaan uusia käytäntöjä. Uudistuksen osalta pohdintaa on myös aiheuttanut se, menetetäänkö mahdollisesti jotakin niin sanotun paikallistuntemuksen eduista siirryttäessä vähintäänkin hallinnollisesti suurempiin maakunnallisiin yksiköihin.

Yhtenä kehittämistarpeena työryhmän alkutaipaleella tunnistettiin myös se, miten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman hyödyntäminen on onnistunut ja toteutunut edellisen valtuustokauden aikana kunnassa. Toiveena onkin, että nyt tehdyn suunnitelman olemassaolo tiedostettaisiin kunnassa jatkossa aiempaa paremmin ja että hyvinvoinnin edistämistyöhön ohjattaisiin tulevaisuudessa riittävästi resursseja. Konkreettisimmillaan tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi koulunuorisotyön vakinnuttamista sekä lasten kesäleiritoiminnan jatkuvuuden mahdollistamista kunnassa.